

LA RESPOSTA EDUCATIVA DAVANT LA TRANSICIÓ DE GÈNERE

Estudi de cas d'un centre d'educació primària del Gironès

Treball de fi de grau

Júlia Güell

Grau en Pedagogia

Tutora: Dúnia Mir

2023-2024

Resum

La investigació analitza la intervenció escolar durant una transició de gènere en un context d'educació primària. El treball se centra en l'exploració de les experiències dels agents educatius i la família involucrada, amb l'objectiu de comprendre millor les necessitats emocionals i educatives dels estudiants en procés de transició de gènere.

La recerca posa en relleu la importància d'una intervenció escolar proactiva i inclusiva des d'edats primerenques, donant suport a la descoberta i expressió de la identitat de gènere dels infants trans i no binaris. S'observa que la manca d'acceptació i suport pot conduir a formes de violència invisibles que impacten negativament en el benestar dels estudiants.

Les entrevistes amb la direcció escolar, la tutora i la família revelen diversos reptes i deficiències en l'acompanyament de la transició de gènere a l'escola. Es posa en evidència la manca de formació del personal educatiu i els obstacles estructurals que dificulten una resposta adequada i sensible a les necessitats dels estudiants trans.

La tutora, particularment, va assumir una gran part de la càrrega sense el suport adequat de la direcció escolar, indicant una necessitat urgent de capacitació i suport continu per al personal docent. La família expressa la importància d'una comunicació oberta entre l'escola i la llar, així com la necessitat d'una escola empoderada que pugui identificar i respondre a les necessitats dels seus estudiants.

La recerca conclou amb recomanacions per millorar les polítiques i pràctiques escolars, incloent-hi formació continuada pel personal, comunicació transparent amb les famílies i adaptacions curriculars que reflecteixin la diversitat de gènere.

En definitiva, la investigació destaca la necessitat de crear entorns educatius inclusius i segurs per als estudiants trans i no binaris, on la diversitat de gènere sigui celebrada i acollida des de les edats més primerenques, enfortint així el benestar i el desenvolupament dels infants i adolescents en l'àmbit escolar.

Paraules clau: Intervenció escolar, transició de gènere, identitat de gènere, infants trans, polítiques escolars, diversitat de gènere, inclusió.

Abstract

The research project examines the process of intervention by a school during a gender transition during primary education. The study focuses on exploring the experiences of educational professionals and the family to better understand the emotional and educational needs of students undergoing gender transition.

The research highlights the importance of proactive and inclusive school intervention from early ages, supporting the discovery and expression of gender identity among transgender and non-binary children. It is observed that lack of acceptance and support can lead to invisible forms of violence, which negatively impact students' well-being.

Interviews with school management, the teacher, and the family reveal various challenges and deficiencies in supporting gender transition at school. The research underscores the lack of training among educational staff and structural obstacles that hinder an adequate and sensitive response to the needs of transgender students.

The teacher, in particular, shouldered much of the burden without adequate support from school management, indicating an urgent need for training and ongoing support for teaching staff. The family emphasizes the importance of open communication between school and home, as well as the need for an empowered school that can identify and respond to the needs of its students.

The research concludes with recommendations to improve school policies and practices, including ongoing training for staff, transparent communication with families, and curriculum adaptations that reflect gender diversity.

In summary, the research highlights the need to create inclusive and safe educational environments for transgender and non-binary students, where gender diversity is celebrated and embraced from the earliest ages, thus strengthening the well-being and development of children and adolescents, in the school environment.

Key words: School intervention, gender transition, gender identity, transgender children, school policies, gender diversity, inclusion.

Agraïments

Vull agrair la col·laboració de totes aquelles persones que han fet possible la realització d'aquest treball.

En primer lloc, a la Dúnia Mir, tutora d'aquest treball, per l'acompanyament i el suport constant durant aquests mesos.

En segon lloc, agrair als professionals que m'han donat suport en aquest procés. Al Juanjo Ruíz, per la seva ajuda en la selecció de la temàtica; al José Antonio Langarita, per obrir-me les portes i orientar-me en la cerca bibliogràfica; i al Lau Alabau per la seva constant disposició a ajudar-me.

Finalment, però no menys important, vull agrair al meu entorn, que d'una manera o altra han format part del desenvolupament del treball. En especial, a la Cio, a la Cesca i a la Míriam, pel seu suport i comprensió al llarg de tot el procés.

Índex

<i>Consideracions ètiques</i>	1
<i>Introducció</i>	2
Objectius de la recerca	3
Objectiu General.....	3
Objectius Específics	3
<i>Aproximació teòrica/conceptual a la temàtica objecte d'estudi</i>	4
Conceptes clau a l'hora de treballar amb les infàncies trans	4
Perspectiva de gènere i sexualitat centrada en la infància	8
Per què hem d'implicar la infància en la presa de decisions i en debats sobre sexualitat i gènere?.....	9
Infància LGTBIQ a l'escola primària	10
<i>Aproximació de l'espai social o context</i>	14
Estat de la qüestió a Europa	14
Context del col·lectiu trans a Catalunya	17
Entorn jurídic del col·lectiu trans	18
Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere als centres educatius ..	19
Descripció de l'escola on s'emmarca la recerca	20
<i>Metodologia</i>	22
Mostra	22
Instruments	22
Disseny	28
<i>Exposició i anàlisi de les dades recollides</i>	29
Anàlisi de l'entrevista amb la direcció de l'escola	29
Anàlisi de l'entrevista amb la família	30
Anàlisi de l'entrevista amb la tutora	31
<i>Conclusions de la recerca</i>	33
<i>Aportació al bagatge de coneixement de la Pedagogia</i>	40
<i>Referències</i>	42
<i>Annexos</i>	1
Annex 1: Marc legal	1
Annex 2: Entrevista direcció	9
Annex 3: Entrevista família	12
Annex 4: Entrevista tutora	18

En aquest document s'ha utilitzat un llenguatge inclusiu i no discriminador per raó de gènere. Seguint les recomanacions de la Guia de la UdG per un ús igualitari del llenguatge, s'ha fet servir el masculí genèric – com a gènere no marcat – quan s'ha considerat que la claredat i la intel·ligibilitat del text així ho aconsellaven

Consideracions ètiques

Per a la realització d'aquest treball de final de grau sobre l'anàlisi de la intervenció escolar en una transició de gènere en un centre d'educació primària al Gironès, s'ha donat rellevància a les consideracions ètiques. La selecció dels participants va tenir en compte que tots fossin majors d'edat i proporcionessin el seu consentiment voluntàriament i amb plena informació sobre la naturalesa i els objectius de l'estudi.

A més a més, la investigació es va dur a terme seguint els principis ètics fonamentals, tenint en compte la protecció de la dignitat humana, els drets individuals i les llibertats, així com el respecte per la privacitat dels participants. Així com, també s'han aplicat les directrius del Codi Ètic del Col·legi Oficial de Pedagogs de Catalunya per garantir el benestar, la seguretat i la protecció dels participants. Les dades recopilades es van analitzar utilitzant metodologies apropiades, inclòs l'anàlisi de contingut temàtic per a les dades qualitatives, amb l'objectiu de mantenir la confidencialitat i la integritat de les respostes dels participants.

Així doncs, aquest treball s'ha dut a terme amb una base ètica, assegurant el respecte pels participants i complint amb les normes ètiques necessàries per a la investigació en aquest àmbit sensible.

Introducció

La interseccionalitat defensa la necessitat de considerar l'opressió com una intersecció entre diferents estructures d'opressió; d'aquesta manera, el racisme i el sexisme no operen per separat, sinó conjuntament, i el resultat no és simplement la suma de les parts, sinó que crea condicions específiques per a cada persona.

Treballar amb infants des d'un enfocament interseccional vol dir reconèixer que els enfocaments professionals poden reproduir les hegemonies. Revisar periòdicament el nostre marc teòric, així com les nostres pràctiques des de la perspectiva interseccional, pot ajudar a identificar quins elements s'estan passant per alt, poder acompanyar millor als alumnes i trobar el marge de millora.

Així doncs, aquesta recerca pretén analitzar l'acompanyament escolar durant un transició de gènere, posant el focus en què ser LGTBIQ no és cap problema, la vulnerabilitat sorgeix de la manca d'acceptació i de suport dels infants LGTBIQ. Aquesta violència sovint és invisible a causa de les normes morals i idees errònies sobre la capacitat de les criatures per identificar i expressar la seva pròpia sexualitat i identitat de gènere a una edat primerenca (Castañeda, 2014). Aquesta violència no només és sexista i contrària als drets LGTBIQ, sinó que també constitueix una forma de violència interseccional que inclou l'adultisme, el racisme, el capitalisme, el classisme i altres formes de desigualtat que perjudiquen greument la infància (Platero, 2014)

Les menors trans i no binàries experimenten formes particulars de violència, com per exemple que se'ls negui la seva identitat, l'accés a serveis sanitaris, els articles que els permet expressar la seva identitat de gènere o que se'ls assenyali amb algunes característiques particulars del seu cos (White et Goldberg, 2006).

Aquesta desigualtat social és la motivació a analitzar què s'està duent a terme a les escoles, com s'estan duent a terme els acompanyaments, quins suports reben aquests infants, ja que com a pedagogs sabem que l'educació és el motor de canvi, i el canvi social comença dins les escoles.

Objectius de la recerca

Objectiu General

Analitzar de manera detallada i sistemàtica la intervenció escolar durant una transició de gènere en un context específic d'educació primària, amb un enfocament especial en les experiències i les percepcions dels agents educatius i les famílies involucrades.

Objectius Específics

- a) Investigar les percepcions i coneixements dels entrevistats respecte a les necessitats educatives i emocionals de l'alumna en procés de transició de gènere.
- b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
- c) Analitzar les experiències, preocupacions i expectatives de la família en relació amb la intervenció escolar durant la transició de gènere del seu fill/a.
- d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
- e) Comparar les perspectives i les experiències dels agents educatius (tutor/a i director/a) amb les de les famílies per entendre les convergències i divergències en les estratègies de suport durant la transició de gènere.
- f) Proposar recomanacions concretes per millorar la intervenció escolar en futures transicions de gènere en l'àmbit institucional i comunitari, amb un enfocament en la inclusió i el respecte dels drets de l'alumnat transgènere.

Aproximació teòrica/conceptual a la temàtica objecte d'estudi

Conceptes clau a l'hora de treballar amb les infàncies trans

Tal com es menciona a UNESCO, (2016):

És molt comú que els, les i lis professionals que treballen en l'àmbit de l'atenció a les infàncies es trobin amb joves LGTBIQ en algun moment de la seva carrera, i que necessitin una sèrie de coneixements per poder-los proporcionar un suport i una atenció apropiada. Una part important de la intervenció està relacionada amb la comprensió de com aplicar conceptes específics LGTBIQ de manera segura i inclusiva. Atès que la comunicació oberta és una de les eines més eficaces per a les professions de l'educació i l'atenció a la infància, les paraules utilitzades s'han d'escollir a consciència. Com a professionals, sovint som el seu model a seguir, per la qual cosa la nostra manera de parlar i la manera com tirem les paraules ensenyen una manera d'estar en el món (Citat per Kutssay et al., 2023, p.19).

Per tal de centrar-nos en la temàtica, ometrem definicions i conceptes relacionats amb l'orientació sexual, tot i la seva rellevant importància a l'hora de treballar amb les infàncies LGTBIQ. El glossari que figura a continuació es basa en la investigació que emmena del projecte Colourful Childhoods, així com es nodreix d'altres fonts addicionals com el Glossari d'IGLA-Europa (2014).

El gènere és la manera com les persones pensen i experimenten la masculinitat i la feminitat. És una construcció social que associa alguns comportaments amb la masculinitat i d'altres amb la feminitat. Ara moltes persones reconeixen que el gènere social no és el mateix que les característiques sexuals, sinó més aviat una idea interioritzada. Així i tot, al llarg de la història, les persones han hagut d'ajustar-se a unes estrictes expectatives de rol de gènere: si se'ls assignava el sexe femení en néixer; s'esperava que es comportessin de forma "femenina", mostressin interès per les coses "femenines", tiressin una professió "femenina" i sentissin atracció pels homes. El que es considera "femení" o "masculí" no és una constant determinada biològicament, sinó que ve definit pel context sociocultural de cada individu. La construcció de gènere sol basar-se en categories jeràrquiques: els trets associats al poder solen associar-se als

homes, mentre que els que el sistema social de gènere ha estat tradicionalment binari (homes/dones) a la majoria de les societats, hi ha societats tradicionals en què les identitats i expressions no binàries han estat part integrant de la societat, i això és cada vegada més cert en les societats contemporànies.

La identitat de gènere és l'experiència interna i individual de cada persona amb relació al gènere al qual pertany. No es correspon necessàriament amb el sexe que se li va signar en néixer i no ha d'encaixar en categories binàries (home/dona).

Les característiques sexuals fan referència a les característiques sexuals primàries i secundàries, que inclouen els gens i les hormones. El sexe legal sol assignar-se en néixer i tradicionalment s'ha entès com una característica pertanyent a dos grups mútuament excloents: homes i dones. Tot i això, aquesta classificació no representa la realitat de moltes persones (per exemple, les persones intersexuals), i el sexe assignat en néixer pot no correspondre's amb l'expressió de gènere o la identitat de gènere d'una persona.

Sortir de l'armari és el procés d'adonar-se, acceptar la pròpia identitat lesbiana, gai, bisexual, transsexual, asexual, queer o intersexual, i revelar-la en les relacions interpersonals. La sortida de l'armari no és un fet aïllat, ja que el procés de revelar, i explicar qui la persona sent que és, travessa la vida de les persones LGTBIQ. Això succeeix sobretot quan es coneix gent nova com ara nous companys i companyes, persones del veïnat, personal sanitari, etc., sigui per decisió pròpia o a causa d'altres circumstàncies. El concepte mateix de sortir de l'armari sorgeix de l'hetero, cis i endonormativitat, que pressuposa que totes les persones són heterosexuales, cis i endosexuales (les característiques sexuals innates de les quals s'ajusten a les idees mèdiques o socials normatives per als cossos femenins o masculins). Així, només aquelles que trenquen amb aquestes expectatives han d'enfrontar-se a aquests dilemes i decidir a qui expliquen i a qui no expliquen el que són.

Cis/cisgènere: són persones la identitat de gènere de les quals coincideix amb el sexe assignat en néixer.

Trans/transgènere: és el terme global que inclou les persones la identitat i/o expressió de gènere de les quals difereix del sexe que se'ls va assignar en néixer. Aquesta categoria inclou les persones la identitat de gènere de les quals no compleix les expectatives de

gènere. Les persones trans poden expressar el seu gènere a través de la seva elecció de roba, canviant el seu cos (de vegades mitjançant procediments quirúrgics i/o teràpia hormonal) o altres formes de presentació de gènere. Als homes trans se'ls va assignar un gènere femení en néixer i tenen una identitat de gènere masculina o predominantment masculina. A les dones trans se'ls va assignar el gènere masculí en néixer i tenen una identitat de gènere femenina o predominantment femenina. La transició no es produeix exclusivament en una escala binària d'home a dona o de dona a home, sinó que el procés té a veure amb la correspondència entre l'autoimatge interna d'una persona i la seva aparença física i externa.

No binari: és un terme inclusiu per a les persones que no s'identifiquen únicament com a homes o dones, sinó que s'identifiquen fora del binarisme de gènere. Encara que algunes persones no binàries també s'identifiquen com a trans, no totes o fan.

Transició: és el procés de fer canvis de la vida d'una persona per ajustar-se a la seva identitat de gènere. Pot implicar tots o alguns dels passos socials, mèdics i legals següents: sortir de l'armari davant la família, amistats i companys; vestir-se i comportar-se segons la identitat de gènere; canviar el cos mitjançant teràpies d'afirmació de gènere; canviar el nom legal o el gènere als documents; fer altres passos legals exigits per la legislació de cada país. En el context de la infància, la transició implica una transició social i el reconeixement pel que fa al gènere i, en alguns casos, l'ús d'una teràpia de bloqueig hormonal.

Reconeixement legal del gènere: és el procés pel qual l'Estat reconeix legalment el gènere d'una persona trans. Un estat pot imposar diferents condicions per definir qui té dret al reconeixement legal del gènere. L'esterilització forçosa, el diagnòstic obligat de malalties mentals i els límits d'edat són condicions que poden violar els drets humans de les persones que persegueixen el reconeixement legal del gènere. Per a les persones trans i algunes persones intersexuals, el fet que el seu nom i gènere figurin correctament en els seus documents té un impacte fonamental en la seva subsidència i seguretat. Sense aquest pas, els resulta més difícil o impossible accedir a l'assistència sanitària que necessiten, han de donar explicacions en entrevistes de feina o s'enfronten a comportaments discriminatoris quan busquen allotjament... Als països on el reconeixement legal del gènere no està reconegut, les persones trans i intersexuals es

veuen sovint obligades a parlar de la seva identitat de gènere en situacions en què han d'utilitzar el seu nom oficial, cosa que vulnera el seu dret a la intimitat i a la dignitat, i les exposa a possibles situacions d'assetjament o discriminació.

Expressió de gènere: és la manera com les persones expressen la seva identitat de gènere a través de la seva aparença; pot incloure el pentinat, la vestimenta i el comportament. Algunes persones s'expressen d'una forma que es considera tradicionalment masculina, d'altres de forma femenina, d'altres combinen totes dues o s'esforcen per no ser vistes ni com a masculines ni com a femenines (el que s'anomena "expressió andrògina"). L'expressió de gènere no està sempre vinculada a les característiques sexuals d'una persona o a la identitat de gènere assignada en néixer.

Gènere creatiu: és la decisió o experiència d'una persona de no ajustar-se a les normes o expectatives socials de gènere d'una cultura determinada. Les persones que trenquen amb les expectatives de gènere, que són creatives amb la seva expressió de gènere o tenen un gènere més fluid, no s'ajusten a les expectatives socials i psicològiques sobre el seu gènere (percebut) a través de la seva aparença, comportament, identitat o d'altres maneres.

Gender queer: són persones que l'autodefinició de gènere de les quals queda fora de les categories binàries home/dona, però que no s'identifiquen amb cap dels gèneres, ni amb tots dos, ni amb una combinació de gèneres home i dona. Algunes persones consideren que gender queer i no binari són conceptes idèntics, mentre que d'altres els veuen com a dues categories diferents. Tot i que aquest terme fer servir habitualment per descriure el gènere d'una persona, també es pot referir a l'orientació sexual. Algunes persones gender queer es consideren trans i d'altres no. A més, algunes persones gender queer i no binàries prefereixen utilitzar el pronom "elli". En general, les persones que s'identifiquen com a queer no defineixen la seva orientació sexual i identitat de gènere dins de les categories binàries exclusives (heterosexual/gai/ o lesbiana, home/dona). Tot i això, la paraula també s'empra com a terme paraigua per a referir-se a les persones que no són heterosexuales i/o cisgènere. A l'origen es tractava d'un terme ofensiu, i encara té connotacions negatives per algunes persones. No obstant això, actualment moltes persones LGTBIQ se n'han apropiat, l'usen amb orgull per referir-se a si mateixes, amb la qual cosa treuen el matís pejoratiu a la paraula.

Intersexual: són persones que neixen amb cossos les característiques sexuals de les quals (hormones, genital, gònades, cariotip genètic) no semblen encaixar en les categories tradicionals d'home/dona. Hi ha una gran varietat de condicions intersexuals, per la qual cosa es tracta d'un terme paraigua que engloba realitats molt diferents. Per això, des de l'activisme intersex es tendeix a fer servir el plural del terme i a emfatitzar la diversitat corporal, tot denunciant la invisibilització, estigmatització, discriminació, secretisme, medicalització, patologització i mutilació dels seus cossos.

Endosex: és l'antònim de la paraula intersexual i descriu una persona nascuda amb característiques sexuals (per exemple, cromosomes, hormones, òrgans sexuals) que la situen clarament en una de les categories home/dona.

Sistema binari de gènere: és la classificació basada en el gènere que situa totes les persones en una de les dues categories mútuament excloents i contradictòries d'home i dona. Pot tractar-se d'un sistema social o concepte cultural. El sistema binari de gènere exclou les persones amb identitats o expressions de gènere no binàries.

Perspectiva de gènere i sexualitat centrada en la infància

El projecte Colourful Childhoods (2023) exposa la situació vers la perspectiva de gènere i sexualitat centrada en la infància. Refereix que la posició hegemònica pel que fa al gènere i la sexualitat a la societat és cisgènere o heterosexual. Aquestes hegemònies es recolzen en posicions adultistes, en què les persones adultes assumeixen la responsabilitat de transmetre els valors hegemònics a les criatures, inclosa la LGTBIQfòbia. Així, aquesta LGTBIQfòbia és una manera de reproduir estructures adultes que no sempre tenen sentit per les criatures.

De la mateixa manera moltes persones adultes creuen que durant la infància i l'adolescència les criatures són massa joves per saber si són LGTBIQ. Com a conseqüència, quan una criatura expressa la seva incomoditat amb el gènere viscut o si li agrada una persona del seu mateix gènere, les persones adultes que l'envolten tendeixen a argumentar que és massa jove per saber-ho. Aquests comentaris solen ser frustrants per la criatura, que pot sentir que no rep prou suport, que no val la pena ser escoltada o que les seves experiències exploratòries són senzillament errònies (Kutassy et al, 2023).

Les postures que sostenen que la infància no hauria de rebre informació sobre la diversitat de gènere i sexualitat estan centrades en les experiències i les necessitats adultes. A causa del seu adultocentrisme, aquestes persones assumeixen que el gènere i la sexualitat són temes delicats i que parlar sobre aquestes experiències amb les criatures suposa establir una discussió centrada en el sexe. Tot i això, les criatures ja tenen experiència amb el gènere i la sexualitat quan estan aprenent a entendre el món i les seves pròpies experiències, i també poden necessitar orientació en aquest aspecte de les seves vides (Kutassy et al, 2023).

El fet que es qüestionari la seva capacitat per comprendre la seva pròpia identitat, retarda cada cop més l'edat en què se'ls permet decidir sobre els procediments mèdics que els afecten. I això pot tenir repercussions en la salut mental i el benestar dels infants.

Per què hem d'implicar la infància en la presa de decisions i en debats sobre sexualitat i gènere?

Com les criatures són petites, poden necessitar que les persones adultes els presentin la informació pertinent i totes les opcions que necessiten per poder prendre una decisió. Com a persones que hem viscut més temps i disposem de ferramentes professionals específiques, els professionals adults podem preparar les criatures per prendre decisions amb coneixement de causa (Kutassy et al, 2023).

És més probable que els nens, nenes i nenis que participen en la presa de decisions se sentin més preparats i confien en les seves capacitats, cosa que els portarà a prendre millors decisions amb el pas del temps (Kutassy et al, 2023).

Tot i això, els, les i l'is adolescents que van participar en el projecte Colourful Childhoods van explicar que les persones adultes sovint silencien o subestimen els seus sentiments sobre el seu gènere i sexualitat.

S'ha demostrat que les criatures que tenen l'oportunitat d'explorar el seu gènere i sexualitat en un entorn segur i que tenen suports tenen més probabilitats de gaudir d'una major salut mental i benestar (McGuire et al., 2010).

Kutassy (2023) utilitza el concepte d'"agència infantil" o "agència de la infància" per referir-se a la capacitat de les criatures per actuar com persones independents que poden fer eleccions i prendre decisions per si mateixes, basant-se en els seus interessos, necessitats i valors. És

reconèixer la infantesa com a participant activa i competent en la seva pròpia vida, en lloc de ser receptora passiva de l'orientació i la direcció de les persones adultes. També es basa en la creença que els nens, nenes i nenis són capaços de fer contribucions significatives a les seves famílies, comunitats i societats.

Kutassy (2023) assenyala que per a les criatures és especialment important tenir en compte que: no només necessiten suport de familiars, professors, pediatres i professionals dels serveis infantils, sinó també la representació d'un món divers als llibres de text, els dibuixos animats i les pel·lícules infantils, els videojocs, la literatura infantil i tota mena de materials infantils i juvenils.

Infància LGTBIQ a l'escola primària

Ser LGTBIQ no és una cosa patològica. El malestar que senten algunes joves LGTBIQ és conseqüència de la discriminació que pateixen (Goldfried i Bell, 2003), així com de l'estrès a què estan sotmesos col·lectius vulnerables (Meyer, 2003). L'estigma lligat a ser LGTBIQ sorgeix de la manca d'acceptació familiar; l'assetjament entre iguals; la discriminació a l'ocupació o l'habitatge; la criminalització de les experiències gais o trans; a haver d'amagar la seva identitat anticipant patir rebuig, i per l'exposició a lleis, polítiques i normes socials discriminatòries (Lothwe et al., 2020: 271)

La discriminació i la manca d'acceptació fan que les criatures LGTBIQ tinguin més problemes de salut mental que la resta de la població de la mateixa edat. De fet, estudis recents a Espanya han trobat que la manca de suport es correlaciona positivament amb més càrrega autopercebuda i solitud (Platero i López-Sáez, 2022a i 2022b)

Segons l'estudi de Hammarck et al. (2022), gairebé la meitat de la població adolescent LGTBIQ inclosa en la mostra mostrava símptomes clínicament significatius de depressió i patia als nivells de victimització.

L'estudi de Vasanti Jadva et al. (2021) se centra en el risc d'autolesions i intents de suïcidi, que és més gran entre la població LGTBIQ. Específicament, els factors que protegeixen contra els intents de suïcidi entre els, les i lis adolescents LGTBIQ inclouen: 1) percebre l'escola com un entorn segur; 2) el suport de professors i altres adults; i 3) una política antiassetjament a l'escola (Xu Wang et al., 2023)

La joventut LGTBIQ que viu en comunitats amb més nivells de suport LGTBIQ també informa de menors possibilitats de consum de substàncies al llarg de la seva vida en comparació als seus companys que viuen en contextos amb nivells més baixos de suport (Watson et al. 2020)

Per altre costat, Kamody et al. (2020) han destacat el paper de la disfòria de gènere i la insatisfacció corporal en el desenvolupament dels trastorns alimentaris i com es poden utilitzar com a eines per afirmar la pròpia identitat de gènere. En últim lloc, Nagata et al. (2020) han assenyalat que per a la joventut trans que pateix trastorns alimentaris, s'han d'actualitzar els protocols per ser més inclusius de manera que s'ajustin les taules de creixement basades en el sexe i s'estableixin pesos i objectius de tractament més adequats.

Finalment, l'escola té un paper fonamental en el desenvolupament i el benestar de la mainada LGTBIQ. Algunes de les accions afirmatives que les escoles poden dur a terme inclouen oferir grups de suport LGTBIQ, banys i vestuaris inclusius de gènere, uniformes escolars de gènere neutre i fins i tot esports inclusius de gènere (en què tots puguin jugar independentment del seu gènere), esdeveniments extracurriculars i és celebrar el 17 de maig, dia contra la LGTBIQfòbia i el 28 de juny en suport als drets LGTBIQ, entre altres dates especials (Wilson i Cariola, 2020; Platero, 2014)

El personal que treballa a l'àmbit de la infància té un paper clau en la prevenció i la lluita contra la violència contra les persones LGTBIQ, ja que pot actuar com una primera línia de defensa de la infància vulnerable, en risc de viure violències i discriminacions. Atès que les infàncies LGTBIQ tenen més probabilitats de patir tant discriminació com violència que no pas la infància no-LGTBIQ, les persones que treballen en serveis infantils tenen la responsabilitat i el deure de garantir que aquestes criatures puguin desenvolupar-se en l'entorn més segur i propici possible (Kutassy et al, 2023).

La formació del personal és especialment essencial per garantir que una organització treballi a favor de les infàncies LGTBIQ. Per poder desenvolupar millor la seva feina i implicar-se com algú aliat en el benestar de la joventut amb gènere i sexualitats diversos és important rebre formació i desenvolupar competències específiques per donar suport eficaçment a la infància LGTBIQ. La formació ha d'incloure la comprensió dels reptes específics a què s'enfronten la infància i l'adolescència LGTBIQ, així com la identificació i tractament dels casos de discriminació i violència (Kutassy et al, 2023).

Oferir a les persones LGTBIQ un espai significa reconèixer la seva idiosincràsia, fer que es puguin veure com a figures desitjables, apoderades i amb agència, i no només com a referents respectables. Aquesta experiència positiva les pot ajudar a desenvolupar-se en altres espais que poden no ser tan segurs (Kutassy et al, 2023).

És important que els professionals reflexionin sobre com els travessa la cisheteronormativitat i com pot estar permeant les seves actituds, les seves pràctiques professionals i l'estructura del mateix servei que ofereixen. Si no, un recurs infantil continuarà reproduint violències LGTBIQfòbiques. En definitiva, els serveis a la infància han de comprometre's a promoure la diversitat i la inclusió de totes les criatures en tots els aspectes del seu treball, inclosos el llenguatge que es fa servir, les polítiques i les pràctiques de què fan ús (Kutassy et al, 2023).

Guidelines for an LGTBIQ-Inclusive Education, publicat per l'organització Internacional Lesbian, Gai, Bisexual, Transgener, Queer & Intersex Youth and Student Organization (IGLYO, 2007) ofereix un document amb recomanacions específiques perquè les escoles i el personal educatiu creïn entorns segurs i inclusius per a l'alumnat LGTBIQ.

A més a més, Human Rights Campaign Foundation ha creat la Iniciativa "All Children-All Families" (Totes les criatures, totes les famílies), que ofereix orientació a organismes de protecció a la infància sobre com oferir serveis segurs i que donin suport a la infància LGTBIQ i a les seves famílies.

Segons l'Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (FRA, 2019), les persones LGTBIQ s'enfronten a alts nivells de discriminació tant a l'escola com a la feina, i el 60% de les persones enquestades van patir assetjament, situacions abusives o amenaçadors durant els cinc anys previs a l'enquesta. A tota la Unió Europea, l'adolescència entre 15 a 17 anys ha viscut més assetjaments que altres grups de més edat, i només el 13% de les persones enquestades en edat escolar va considerar que les qüestions LGTBIQ s'abordaven positivament a les escoles (FRA, 2019).

La violència fruit dels prejudicis té un impacte molt ampli i divers a la infància i joventut LGTBIQ. Les víctimes de l'assetjament tenen més probabilitats de faltar a classe i evitar l'escola o altres activitats socials, cosa que sovint es tradueix en un rendiment acadèmic baix o en l'abandonament del sistema educatiu. Aquestes experiències també tenen un greu impacte

en el seu benestar i salut mental, cosa que resulta en baixa autoestima i aïllament en els contextos escolars (UNESCO, 2016)

Atès que l'escola és un dels llocs principals que ocupa el temps de les criatures, també serà un dels llocs que més incideix en el benestar infantil. Per ajudar el professorat i els equips d'educadors, el projecte Colorful Childhoods ha creat algunes recomanacions basades en la seva pròpia investigació, a més d'incorporar dades d'altres fonts.

Aproximació de l'espai social o context

Estat de la qüestió a Europa

L'estat de la qüestió dels joves LGTBIQ+ revela una realitat complexa i diversa. A Europa, les infàncies LGTBIQ estan exposades a major índex d'assetjament escolar que les criatures cis i heterosexuales (Kutassy et al, 2023).

Les barreres principals que trobem a l'hora d'abordar assetjament escolar LGTBIQ inclouen: 1) la incomoditat de l'alumnat i el professorat a l'hora de parlar de gènere i sexualitat entre ells; 2) la manca de formació específica sobre educació sexual i qüestions LGTBIQ; 3) la manca de conscienciació i prioritats polítiques que es dona a aquest tipus d'assetjament; 4) les opinions conservadores de les famílies sobre les persones LGTBIQ (O'Donoghue i Guerin, 2017; Kosciw i Pizomny-Levy, 2016). Totes aquestes barreres fan difícil que es pugui garantir el dret infantil a no patir assetjament escolar.

Els escassos estudis empírics realitzats sobre qüestions relacionades amb LGTBIQ en el context de benestar infantil destaquen el fet que hi ha una alta taxa de persones LGTBIQ en els recursos per a la infància que tenen pitjor salut en comparació amb la joventut cis i heterosexual (Kaasbøll et al, 2021)

Segons el document UNESCO (2016), en molts països europeus, les organitzacions no governamentals, juntament amb la comunitat acadèmica i els instituts de recerca, han recopilat dades sobre la violència homofòbica i transfòbica en els centres educatius durant diversos anys. Aquestes investigacions han posat de manifest que una gran proporció de persones LGTBIQ+ han patit comentaris o conductes homofòbiques i transfòbiques mentre estaven a l'escola. A més, els estudis en alguns països indiquen que els estudiants LGTBIQ+ són objecte de diversos tipus de violència homofòbica i transfòbica, sent la violència psicològica la forma més comuna de violència informada.

Així mateix, s'ha observat que la investigació a Europa Central i de l'Est sovint és anecdòtica i tendeix a ser ignorada pel sector de l'educació. Malgrat això, les dades recopilades revelen la necessitat d'abordar aquesta problemàtica de manera efectiva per garantir un entorn educatiu segur i incliusiu per a tots els estudiants, independentment de la seva orientació sexual o identitat de gènere.

Per millorar la situació dels joves LGTBIQ+ a Europa, és cabdal implementar polítiques i programes educatius que promoguin la diversitat, la inclusió i el respecte a la diferència. A més, és fonamental proporcionar formació al personal docent sobre com abordar la violència homofòbica i transfòbica, així com crear espais segurs i acollidors on els estudiants puguin expressar-se lliurement sense por de discriminació o assetjament.

Tot i els reptes i les desigualtats que encara es presenten, és essencial continuar treballant per crear entorns educatius més igualitaris i respectuosos per als joves LGTBIQ+ a Europa, ja que el sector educatiu té la responsabilitat d'abordar la violència basada en l'orientació sexual i la identitat de gènere per diverses raons fonamentals que afecten el benestar i el desenvolupament dels estudiants:

En primer lloc, com a institució encarregada de l'educació i el desenvolupament dels joves, el sector educatiu ha de garantir els drets humans i la igualtat per a tots els estudiants, inclosos aquells que pertanyen a la comunitat LGTBIQ+.

És cabdal crear entorns segurs i acollidors a les escoles per a tots els estudiants, independentment de la seva orientació sexual o identitat de gènere. L'assetjament i la discriminació basats en aquests aspectes poden tenir conseqüències negatives en el benestar emocional i el rendiment acadèmic dels estudiants.

A més, fomentar la diversitat i la inclusió és una prioritat per a la creació d'una societat més tolerant i respectuosa. El sector educatiu té l'oportunitat d'educar i sensibilitzar als estudiants sobre la diversitat sexual i de gènere, promoure el respecte i la igualtat, i combatre els prejudicis i estereotips.

L'assetjament i la discriminació basats en l'orientació sexual i la identitat de gènere també poden contribuir a problemes de salut mental entre els estudiants LGTBIQ+. Per això, és important que el sector educatiu actuï per prevenir aquestes situacions i proporcioni el suport emocional i psicològic als afectats.

Segons el document UNESCO (2016), el sector educatiu ha de respondre a aquestes qüestions per garantir els drets, la seguretat i el benestar de tots els estudiants, promoure la diversitat i la inclusió, i contribuir a la construcció d'una societat més justa i respectuosa. Els principis claus per les respostes del sector educatiu han de ser els següents:

1. *Implementació de programes educatius inclusius:* Molts països estan desenvolupant programes educatius que promouen la diversitat i la inclusió, incloent-hi continguts relacionats amb la diversitat sexual i de gènere en els plans d'estudi per educar sobre la diversitat i prevenir la discriminació.
2. *Formació del personal docent:* S'està proporcionant formació al personal docent perquè puguin abordar adequadament les necessitats dels estudiants LGTBIQ+ i crear entorns educatius segurs i acollidors per a tots els alumnes.
3. *Creació d'espais segurs:* Es promou la creació d'espais segurs i inclusius a les escoles on els estudiants LGTBIQ+ se sentin acceptats i respectats, i puguin expressar-se lliurement sense por de discriminació o assetjament.
4. *Suport emocional i psicològic:* Es proporciona suport emocional i psicològic als estudiants LGTBIQ+ per ajudar-los a fer front a les dificultats i a promoure el seu benestar emocional i social.
5. *Desenvolupament de plans d'estudi inclusius:* Els plans d'estudi estan adoptant enfocaments inclusius per abordar la diversitat sexual i de gènere, incloent-hi continguts que promouen el respecte i la comprensió de les diferents identitats i orientacions sexuals.
6. *Creació de materials educatius sensibles:* S'estan desenvolupant materials educatius basats en l'evidència i inclusius en relació amb la diversitat sexual i de gènere, assegurant que representin de manera precisa aquestes temàtiques i evitin continguts inexactes o estigmatitzadors.
7. *Integració de la diversitat sexual i de gènere en diferents àrees curriculars:* Es promou la integració de la diversitat sexual i de gènere en diferents àrees curriculars com la ciutadania, els drets humans, la història, la literatura, les arts, la salut i l'educació personal i sexual, per abordar aquestes temàtiques d'una manera adequada per a tots els estudiants.

Context del col·lectiu trans a Catalunya

La situació actual dels adolescents trans a Catalunya es caracteritza per un creixent reconeixement dels seus drets i necessitats, reflectit a través de diverses iniciatives i serveis que ofereixen suport integral a aquest col·lectiu.

A Catalunya, els adolescents trans compten amb recursos essencials com la xarxa de Servei Trànsit, que és l'espai principal per a aquells que desitgen iniciar transicions de gènere. A més, hi ha unitats hospitalàries especialitzades, com la Unitat d'Identitat de Gènere del Hospital Sant Joan de Déu i la de l'Hospital Clínic, que ofereixen atenció específica incloent-hi adolescents.

El Departament d'Ensenyament ha desenvolupat un protocol educatiu per a l'atenció i acompanyament de l'alumnat transgènere als centres educatius, assegurant una resposta adequada a les seves necessitats. Així mateix, s'han aconseguit importants avanços en termes de drets reconeguts, com el canvi de nom i sexe en els registres civils i l'accés als tractaments mèdics necessaris.

Tot i aquest progressiu reconeixement, els adolescents trans a Catalunya enfronten reptes com la pressió i urgència en el procés de transició de gènere. Molts d'ells expressen la necessitat d'acompanyament respectuós i flexible, destacant la importància de disposar de temps i espai per explorar la seva identitat de gènere sense pressions (Missé & Parra, 2022).

A més, l'acceptació i suport de les famílies són fonamentals en aquests processos. Algunes famílies experimenten angoixa i inseguretats respecte a la transició de gènere dels seus fills i filles, fet que subratlla la necessitat d'intervencions dirigides a sensibilitzar i incloure les famílies en aquest procés (Missé & Parra, 2022).

La situació dels adolescents trans a Catalunya està influïda per factors com la recent aprovació de la llei trans, que millorarà el reconeixement legal i l'accés als serveis de salut i suport. A més, serveis com el "Serveis d'Atenció Integral a las persones LGTBI (SAI)" on ofereixen recursos clau per a aquests joves.

S'han realitzat progressos significatius en el suport als adolescents trans a Catalunya, encara que cal continuar treballant per garantir un acompanyament respectuós, inclusiu i sensible a les

seves necessitats i experiències individuals, així com fomentar l'acceptació i la inclusió en tots els àmbits de la vida.

Entorn jurídic del col·lectiu trans

L'apartat del marc legal és fonamental per entendre i aplicar protocols i pràctiques d'atenció i suport a l'alumnat transgènere als centres educatius. A través d'aquest marc legal es defineix la base jurídica que guia l'actuació i les responsabilitats dels actors implicats en aquest procés educatiu inclusiu i respectuós.

En aquest marc, es destaquen diverses lleis i decrets que aporten bases importants per a la igualtat, la no discriminació i el respecte a la diversitat de gènere en el sistema educatiu. La Llei d'educació estableix els principis rectors del sistema educatiu, amb la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre homes i dones com a pilars importants. De la mateixa manera, la Llei de Protecció Integral de la Llibertat Sexual posa èmfasi en la inclusió de continguts d'educació sexual que respectin la diversitat de gènere i l'orientació sexual.

Altres lleis com la Llei sobre la igualtat real i efectiva de les persones lesbianes, gais, bisexuals i transgènere, la Llei de protecció dels drets de les persones transgènere i la Llei per a l'eliminació de l'homofòbia, la bisexualitat i la transfòbia estableixen directrius específiques. Garantir el respecte i la protecció d'aquests drets per a les persones transgènere dins del sistema educatiu.

El marc legal també atorga als centres educatius l'autoritat i la responsabilitat per implementar la coeducació, promoure la convivència i garantir el respecte a la diversitat sexual i emocional, inclosa la identitat de gènere i l'expressió de gènere. La col·laboració entre les autoritats educatives, els professionals del sistema educatiu i les famílies és fonamental per garantir un entorn escolar inclusiu i respectuós.

Aquest marc legal proporciona, doncs, la base reguladora i els principis que orienten els protocols i actuacions del Centre Educatiu Gironès en l'atenció a l'alumnat transgènere, assegurant així el compliment dels drets i proteccions dels membres de la comunitat educativa, independentment de la seva identitat de gènere. Les lleis i decrets consultats per a la formació del marc legal es troben citats i resumits a l'Annex 1, per tal de facilitar la lectura del treball.

Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere als centres educatius

El protocol inclou les següents fases (GC. DE, desembre 2023, p.14-21):

Activació del Protocol:

Es posa en marxa quan la direcció del centre rep comunicacions que indiquen una identitat de gènere diferent del sexe assignat en néixer per part d'un alumne/a transgènere.

Les comunicacions poden provenir de diverses fonts: família (mare/pare/tutor/a legal), equip docent o l'alumne/a mateix/a si és major de 16 anys.

Etaques del Protocol:

1. Demandes de la Família:

- Reunions amb l'equip docent i la família per analitzar la situació i proposar mesures d'acompanyament.
- Possibilitat d'aportar informes professionals que acompanyen l'alumne/a en el procés de transició.

2. Demandes de l'Equip Docent:

- Recopilació d'informació per part de l'equip docent i altres professionals del centre.
- Reunió amb la família per intercanviar informació i valorar la situació.

3. Demandes de l'Alumne/a Menor de 16 Anys:

- Iniciació de mesures corresponents i reunió amb la família per avaluar la situació.

4. Demandes de l'Alumne/a Major de 16 Anys:

- Entrevistes amb l'equip docent per definir mesures educatives i organitzatives.

Mesures d'Atenció i Acompanyament:

- Per a Tota la Comunitat Escolar:
 - Sensibilització sobre diversitat de gènere.

- Utilització d'un llenguatge inclusiu i no sexista.
- Formació al professorat i personal del centre sobre diversitat de gènere.
- Per a l'Alumne/a Transgènere:
 - Acompanyament personalitzat amb un tutor/a.
 - Seguiment en el procés de transició i escolarització.
- Per al Grup Classe:
 - Sensibilització sobre identitat i expressió de gènere.
 - Comunicació del procés de transició amb el consentiment de l'alumne/a i la família.
- Per a les Famílies:
 - Sessions de sensibilització sobre diversitat de gènere.
 - Informació sobre recursos i xarxes de suport per a famílies LGBTI.

La missió del protocol és garantir de lliure desenvolupament de l'alumnat transgènere als centres educatius i facilitar actuacions i mesures per a la seva atenció i acompanyament. L'objectiu principal és posar a l'abast dels centres educatius orientacions i pautes d'actuació per a l'atenció i acompanyament adequats de l'alumnat transgènere de cara a garantir el seu lliure desenvolupament (GC. DE, desembre 2023, p.3-4).

Descripció de l'escola on s'emmarca la recerca

L'escola objecte d'estudi és una institució educativa ubicada en un municipi de la comarca del Gironès, amb una població actual d'aproximadament 4.201 habitants. Es tracta d'una escola generalment de dues línies, la qual cosa implica que ofereix educació per a dos cursos en cada nivell escolar.

Una característica distintiva d'aquesta escola és la seva proximitat i vinculació amb l'entorn local. Aquesta proximitat es reflecteix en la seva metodologia educativa, la qual està orientada a integrar el medi ambient que l'envolta dins del currículum escolar. Això implica que l'escola valora i incorpora activitats i projectes que ajuden els alumnes a comprendre i connectar-se amb el seu entorn immediat. Per exemple, duen a terme sortides educatives al medi natural local, com excursions a boscos, rius o muntanyes de la zona, per aprendre sobre la flora, la fauna i la conservació del medi ambient.

A causa de la seva dimensió més petita i la seva orientació vers l'entorn, l'escola manté una atmosfera familiar i acollidora, amb un enfocament personalitzat cap als alumnes. Aquest ambient pot afavorir la creació de vincles forts entre els estudiants, els professors i les famílies, que són essencials per al suport i la comprensió dels processos de transició de gènere i altres aspectes relacionats amb el benestar dels alumnes.

A més a més, l'escola compta amb una Associació de Famílies d'Alumnes consolidada que dur a terme un treball visible dins de l'escola. Una de les iniciatives destacades de l'AFA és el projecte de diversificació de gènere que s'ha dut a terme durant el curs 2023-2024. Aquest projecte està destinat a infants i a les persones mediadores de la lectura, incloent-hi docents, famílies i persones cuidadores. Consisteix en una investigació literària amb l'objectiu d'establir criteris per seleccionar un corpus d'àlbums infantils que aborden la diversitat com un element inherent a la condició humana. Aquesta diversitat es manifesta en àmbits com el gènere, la sexoaffectivitat, la pluralitat dels cossos i la diversitat familiar.

Aquest últim projecte esmentat és una de les iniciatives impulsades per la comissió de gènere i diversitat de l'AFA. En cursos anteriors, també han dut a terme altres projectes rellevants: durant el curs 2022-2023 es va realitzar un projecte de perspectiva de gènere, mentre que el curs 2021-2022 es va apostar per un projecte d'educació sexual. Aquest últim va consistir en un cicle de 9 conferències en línia amb la psicòloga, mare i escriptora Anna Salvia. L'objectiu principal era acompanyar els fills i filles en la descoberta d'aquest aspecte tan important com és la sexualitat, trencant tabús i preconceptes a través d'una educació positiva i informada.

Metodologia

El treball de recerca es un estudi de cas perquè pretén analitzar la intervenció escolar d'una transició de gènere a un centre educatiu en concret. Es fa servir una metodologia qualitativa, en tant que es vol comprendre quines intervencions va dur a terme l'escola durant l'acompanyament en la transició de gènere de l'alumna, a través de la pròpia experiència de la direcció, tutora i familiars que van acompanyar a l'alumne en aquest procés.

Mostra

La mostra productora de la recerca està formada per tres membres: la direcció de l'escola, una peça clau en la presa de decisions sobre el marc d'actuació; la tutora, la professional que va dur a terme l'acompanyament dins l'escola, i finalment, la família, el suport principal de l'alumna en qüestió. Cal especificar, que la població convidada per formar part d'aquest estudi van ser tots els docents que va tenir l'alumna durant el trànsit. Però finalment, per l'excés de rotació professional no ha estat possible, ja que molts dels docents que tenia ja no treballaven dins el mateix centre educatiu.

El tipus de mostreig utilitzat per aquesta recerca ha estat conglomerat i d'experts. Parlem de conglomerat, ja que s'ha escollit centrar l'estudi en un cas en concret d'un centre educatiu específic d'una comarca del Gironès i els professionals i família més pròxims. Per últim, d'experts perquè s'ha determinat que siguin els professionals i família que van intervenir en el trànsit de gènere de l'alumna.

Instruments

Per aquesta recerca s'han fet servir tres entrevistes, veure *annex 1, 2 i 3* respectivament. Es tracta d'entrevistes elaborades de tipus individual, monotemàtica i estructurada, pel fet que han estat destinades a ser resposta per un o una professional o familiar que tingués coneixement sobre la intervenció escolar que es va dur a terme en la transició de gènere de l'alumna. D'aquesta manera poder conèixer de primera mà quina va ser la intervenció, com va ser l'acompanyament de l'alumna i com va ser la gestió escolar de la transició. Les entrevistes han estat elaborades tenint en compte els objectius a assolir a la investigació, com així es recull a la *taula 1, taula 2 i taula 3*.

Taula 1. Relació entre les preguntes de l'entrevista a direcció i els objectius de la recerca

Preguntes entrevista	Objectius
Com vau rebre la informació sobre el cas de l'alumna que volia fer la transició de gènere?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
Com vau reaccionar davant d'aquesta informació?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
Quin següents passos vau adoptar després de rebre la informació del Departament d'Educació?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
Com va ser l'acompanyament en la transició per part de l'escola?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
I pel que fa a l'alumne?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
Quina opinió teniu sobre l'acompanyament que vau oferir a l'alumne durant aquest procés?	a) Investigar les percepcions i coneixements dels entrevistats respecte a les necessitats educatives i emocionals

	dels alumnes en procés de transició de gènere.
Quins altres suports ha ofert l'escola en relació amb aquesta qüestió?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.

Nota. Aquesta taula mostra la relació entre les preguntes de l'entrevista elaborada i els objectius de la investigació.

Taula 2. Relació entre les preguntes de l'entrevista a la família i els objectius de la recerca

Preguntes entrevista	Objectius
Quan va ser el moment en què es va identificar o rebre informació sobre la transició que volia fer? Com va ser aquesta detecció?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
Quin és el patró observat en altres infàncies trans? Com és aquest patró?	a) Investigar les percepcions i coneixements dels entrevistats respecte a les necessitats educatives i emocionals dels alumnes en procés de transició de gènere.
Com vau gestionar la comunicació i la col·laboració amb l'escola durant tot el procés de transició?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.

<p>Quins suports o recursos us va proporcionar l'escola per ajudar-vos a comprendre i acceptar la transició?</p>	<p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>La figura LGTBIQ+ de l'EAP us va donar algun suport?</p>	<p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>Què us va semblar més útil o significatiu de les accions preses per l'escola per acompanyar l'alumna durant la transició? Estructuralment l'escola va fer algun canvi?</p>	<p>e) Comparar les perspectives i les experiències dels agents educatius (tutor/a i director/a) amb les de les famílies per entendre les convergències i divergències en les estratègies de suport durant la transició de gènere.</p> <p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>Com percebeu la relació amb els altres alumnes i les seves famílies respecte a la transició?</p>	<p>c) Analitzar les experiències, preocupacions i expectatives de les famílies en relació amb la intervenció escolar durant la transició de gènere del seu fill/a.</p>
<p>Quines preocupacions o suggeriments us agradaria compartir amb l'escola sobre la gestió de la transició?</p>	<p>c) Analitzar les experiències, preocupacions i expectatives de les famílies en relació amb la intervenció escolar durant la transició de gènere del seu fill/a.</p>

Nota. Aquesta taula mostra la relació entre les preguntes de l'entrevista elaborada i els objectius de la investigació.

Taula 3. Relació entre les preguntes de l'entrevista a la tutora i els objectius de la recerca

Preguntes entrevista	Objectius
Quines observacions inicials vas fer que indicaven que l'alumna estava explorant amb el gènere i volia fer la transició?	a) Investigar les percepcions i coneixements dels entrevistats respecte a les necessitats educatives i emocionals dels alumnes en procés de transició de gènere.
I quines eren les estratègies que vas seguir per abordar aquesta transició?	b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat.
I com es va acollir a l'escola?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
Com van respondre els altres alumnes a aquesta transició?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
Arran d'aquest cas us va plantejar canvis estructurals a l'escola? Com posar els lavabos mixtos?	d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.

<p>Com vau treballar amb els altres professionals de l'escola durant aquesta etapa?</p>	<p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>Quins recursos o suports se li van donar en aquell moment a l'alumna?</p>	<p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>I en l'àmbit curricular es va fer algun canvi? Quan s'explica l'aparell reproductor humà vau fer alguna adaptació inclusiva?</p>	<p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>Com vas abordar les preocupacions dels pares durant aquest procés?</p>	<p>c) Analitzar les experiències, preocupacions i expectatives de les famílies en relació amb la intervenció escolar durant la transició de gènere del seu fill/a.</p>
<p>Quines estratègies vau utilitzar per fer l'acompanyament en el trànsit de gènere?</p>	<p>a) Investigar les percepcions i coneixements dels entrevistats respecte a les necessitats educatives i emocionals dels alumnes en procés de transició de gènere.</p> <p>d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.</p>
<p>Vau tenir suport de la figura referent LGTBI de l'EAP?</p>	<p>b) Examinar les polítiques i protocols institucionals implementats pel director/a del centre per abordar les</p>

	transicions de gènere i avaluar-ne l'eficàcia i adaptabilitat. d) Identificar les pràctiques escolars inclusives i les mesures d'acompanyament que s'apliquen per crear un entorn segur i acollidor per als alumnes transgènere.
--	---

Nota. Aquesta taula mostra la relació entre les preguntes de l'entrevista elaborada i els objectius de la investigació.

Disseny

El desenvolupament de la investigació va començar amb un procés de brainstorming, a on es va seleccionar el tema de l'estudi: l'acompanyament escolar en un procés de transició de gènere. Després de la cerca bibliogràfica sobre la temàtica, es va crear el marc teòric i el primer esborrany d'objectius que es tenien presents. Es va establir l'estudi de cas en el qual la part pràctica es volia emmarcar i es va triar la mostra més escaient per a l'extracció de la informació.

Es van crear els instruments que es farien servir per donar resposta als objectius, les entrevistes, i es va començar amb els mails i trucades. Tant l'escola, com la família es va mostrar participativa i oberta a col·laborar. Amablement, es van oferir realitzar les tres entrevistes. Un cop recollida la informació, es va fer un buidatge d'aquesta. Després va començar la part d'anàlisi on es van contrastar les respostes obtingudes a les entrevistes, així com es va relacionar amb els coneixements previs del marc teòric.

Basant-nos en el que s'ha esmentat anteriorment i amb els objectius que plantegem, hem analitzat i interpretat el que s'ha transmès per tal d'extreure'n unes conclusions d'acord amb les incògnites que ja teníem en un principi, ajudant-nos a comprendre millor com va ser l'acompanyament de l'escola en la transició de gènere.

Finalment, conclourà aquest treball de recerca mitjançant la comunicació dels resultats a través de la presentació i el lliurament del document finalitzat.

Exposició i anàlisi de les dades recollides

Anàlisi de l'entrevista amb la direcció de l'escola

L'entrevista amb la direcció de l'escola, veure *annex 1*, ofereix una visió clara dels passos que es van prendre en resposta a la sol·licitud d'una estudiant de primer de primària per fer una transició de gènere:

Recepció de la informació i reaccions inicials: La direcció va rebre la informació inicialment de la tutora de l'aula, la qual va detectar signes de malestar en l'alumne. L'escola es va sentir sorpresa i desubicada, ja que era la primera vegada que enfrontava una situació com aquesta.

Comunicació amb el Departament d'Educació: En contactar amb el Departament d'Educació, van descobrir que no hi havia recursos específics establerts per a aquesta situació. El Departament va suggerir la Fundació Chrysallis com a recurs per a l'acompanyament en el procés de transició.

Interacció amb la família: L'escola es va reunir amb la família per oferir els recursos recomanats, però la família va proposar una alternativa amb una professional específica. Aquesta proposta alternativa va ser acceptada i aprovada pel Departament d'Educació, tot i que l'escola va haver de fer-se càrrec dels costos.

Acompanyament durant la transició: Es va informar l'alumnat de 1r i 2n a través d'un conte per explicar la situació i es va realitzar una sessió de formació per trencar prejudicis i estereotips de gènere entre el personal docent i els monitors.

Recepció de l'alumna després de la transició: L'alumna va ser rebuda amb suport i entusiasme, amb un canvi en el tracte i el reconeixement del seu gènere sentit.

Opinió sobre l'acompanyament ofert: La direcció es mostra orgullosa de l'acompanyament, malgrat les limitacions inicials en els recursos i el suport del Departament d'Educació.

Suport continu i preocupacions de futur: L'escola ha continuat oferint suport amb tallers de gènere i adaptacions d'infraestructura com lavabos mixtos. Existeixen preocupacions respecte al futur de l'alumna en el pas a l'institut, però es reconeix la fortalesa personal i el suport familiar.

Anàlisi de l'entrevista amb la família

L'entrevista amb la família, veure *annex 2*, ha proporcionat una visió profunda de la manera com van gestionar la transició de gènere de la seva filla al context escolar i com van interactuar amb l'escola durant aquest procés. A continuació, es detallen els punts clau exposats i analitzats:

Detecció i identificació precoç: La família va identificar els senyals de la transició de gènere de la seva filla des dels tres anys, amb una clara inclinació cap al gènere femení en diversos aspectes de la vida quotidiana. Aquesta detecció primerenca és consistent amb altres infàncies trans, que sovint mostren una preferència marcada cap a comportaments o interessos associats amb un gènere diferent des d'una edat primerenca.

Gestió de la comunicació amb l'escola: Durant el procés de transició, la família va treballar activament amb l'escola per implementar un protocol adequat. Van assegurar-se que el claustre estigués format i preparat per acollir la transició de la seva filla, comunicant els detalls del canvi de nom i gènere amb antelació i coordinant esforços amb professionals externs especialitzats en transicions de gènere.

Formació i suports escolars: Tot i que l'escola no va proporcionar inicialment suports estructurals, la família va jugar un paper clau en facilitar materials educatius inclusius i promoure canvis estructurals com la implementació de lavabos inclusius, que s'ha dut a terme 4 anys més tard. L'escola va mostrar bona disposició i va respondre amb atenció als comentaris negatius o inapropiats que es van poder donar durant el procés.

Reacció positiva de la comunitat escolar: La filla va ser ben acollida per altres alumnes i famílies, amb mostres de respecte i suport significatives. Aquesta resposta positiva ha contribuït a crear un ambient més inclusiu i conscient a l'escola i al poble.

Suggeriments per a millora a l'escola: La família destaca la importància d'un suport continu i estructurat de l'escola per a altres casos de transició de gènere. Proposen una millora en la formació del professorat i en la comunicació amb les famílies per a una millor comprensió i acompanyament dels alumnes i famílies en aquest procés.

En conjunt, aquests resultats indiquen la importància de la detecció precoç i la comunicació oberta i col·laborativa entre família i escola durant les transicions de gènere a l'àmbit educatiu.

Malgrat els reptes inicials i la manca de suports estructurals previs, l'experiència d'aquesta família destaca la importància de l'empoderament dels col·lectius educatius per crear ambients segurs i acollidors per a tots els estudiants.

Anàlisi de l'entrevista amb la tutora

L'entrevista amb la tutora, veure *annex 3*, mostra com una comunitat escolar va gestionar el procés de transició de gènere d'una alumna. La tutora destaca diversos punts clau:

Observacions inicials: La tutora abans d'agafar el grup-aula on es trobava l'alumna, ja estava assabentada de la situació gràcies el traspàs d'informació que es va fer del curs anterior. Comentaven que hi havia senyals que indicaven que l'alumna estava explorant amb el gènere: com ara portar sempre la caputxa de la dessuadora o posar-se paper de vàter al cap per semblar que tenir els cabells llargs, fascinació per les sirenes...

Abordatge de la transició: La transició es va desencadenar inesperadament després que l'alumna va rebés orientació a Barcelona. La tutora va treballar estretament amb la família per adaptar-se a les necessitats de l'alumna i va utilitzar un conte per explicar-ho a la resta de l'escola.

Resposta de la comunitat escolar: La comunitat escolar va acollir l'alumna de manera molt positiva, tot i que va haver-hi algunes preguntes i moments d'adaptació, especialment amb alumnes més grans.

Canvis estructurals: L'escola no va poder fer canvis estructurals com lavabos mixtos, van intentar adaptar-se al millor possible a les necessitats de l'alumna.

Canvis curriculars: No es van fer canvis del contingut curricular, ni adaptacions inclusives pel que fa a l'explicació dels continguts a l'aula, com per exemple, l'aparell reproductor humà. Tot i que, la tutora reconeix un biaix de gènere en els materials.

Suport a l'alumna: La tutora va treballar estretament amb l'alumna i la seva família, comunicant-se contínuament per garantir que el procés fos el més fluid i còmode possible per a l'alumna.

Formació del professorat: La presència de formació sobre transgènere i diversitat de gènere va ser cabdal per ajudar la comunitat escolar a entendre i acceptar la transició de l'alumna.

Conclusions de la recerca

És important tenir en compte que l'acompanyament en el canvi de gènere per part de l'escola es va dur a terme fa quatre anys. Tot i que en aquell moment ja existien moltes de les lleis, protocols i investigacions que es mencionen en el marc teòric, és evident que ha existit un clar progrés en termes de gènere durant els últims anys. Aquest progrés recent és fonamental tenir-lo en consideració a l'hora d'extreure'n les conclusions.

Dit això, una de les primeres conclusions que vull extreure de l'estudi de cas està relacionada amb el que la família menciona:

“La identitat de gènere des dels 3 anys ja aflora, el límit sol estar als 5, 6, 8 anys que si no se'ls ha fet cas, fan una regressió i l'infant s'amaga. Fan un procés d'introspecció es tanquen i aquesta qüestió no torna a aparèixer, aquí és quan poden aparèixer altres trastorns. Llavors, torna a aflorar a l'adolescència.” (Família¹)

Considerant la informació proporcionada per Rosa Almirall a la família, fundadora de la xarxa de Trànsit a tot Catalunya, es pot observar com gran part del marc teòric descobert està relacionat amb l'adolescència trans, ja que aquesta sembla ser l'etapa en què la majoria dels estudiants experimenten aquesta transició. No obstant això, en l'estudi de cas analitzat, s'ha identificat aquesta realitat molt abans. Si la identitat de gènere s'adquireix els 3 anys, és cabdal prestar atenció a aquest fet i proporcionar suport tant des de l'escola com des de la família durant aquesta fase de descobriment de gènere, atenent les seves inquietuds si n'hi ha. És important que existeixi recerca sobre com acompanyar adolescents trans, però cal recordar que la identitat de gènere no s'adquireix a l'adolescència; per tant, és essencial realitzar una detecció precoç i un treball en aquest àmbit.

En conseqüència, és necessari rebutjar la perspectiva adultista que impera sobre la infància. El projecte Colourful Childhoods ens mostra en el marc teòric que els adolescents participants van revelar com sovint les persones adultes silencien o menystenen els seus sentiments sobre el gènere i la sexualitat. Aquest mateix patró s'observa en l'estudi de cas, tal com s'esmenta des de la direcció:

¹ Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

“En rebre aquesta informació, ens vam sentir sorpresos i desubicats, ja que no havien viscut cap cas amb anterioritat i s’estava parlant d’un alumne de primer de primària, de sis anys.” (Direcció²)

Aquesta aportació posant èmfasi a l’edat deixa entreveure aquesta mirada adultista sobre l’infant de sis anys que té clar el seu gènere sentit, en molts casos és el que pot portar a endarrerir la transició fins a l’adolescència, ja que se silencia i se subestimen els sentiments dels infants.

Per altre costat, tal com s’assenyala al marc teòric per a les criatures és especialment important tenir en compte que: no només necessiten suport de familiars, professors, pediatres i professionals dels serveis infantils, sinó també la representació d’un món divers als llibres de text, els dibuixos animats i les pel·lícules infantils, els videojocs, la literatura infantil i tota mena de materials infantils i juvenils. Així doncs, cal destacar la resposta de la tutora al respecte les adaptacions dels continguts a l’aula:

“No, es va continuar explicant com sempre, no vam fer cap adaptació en l’àmbit curricular. S’hauria de mirar segur, hi ha un biaix de gènere amb tot el que fem a l’escola impressionant. Per exemple, hi havia unes làmines del cos humà del sistema circulatori, respiratori... i totes eren amb la forma antropomòrfica d’un nen, o sigui hi ha un biaix que no ens adonem, quan veiem una làmina dels músculs que tenim els éssers humans són d’homes sempre, no és l’anatomia d’una dona perquè es veurien les glàndules mamàries, seria diferent, sempre és al de l’home, sí que hi ha un biaix important que s’hauria de mirar. Però en aquell moment no ho vam revisar, ho vam anar fent amb els anys següents i encara ens queda molta feina. També és feina de les editorials, però a l’aula et poses a mirar els contes i alguns contes que tenim... mare meva...” (Tutora³)

És imprescindible comprendre que ser LGTBIQ+ no és el problema; el veritable problema rau en la societat cisheteropatriarcal que ens envolta i que no reconeix ni accepta la diversitat, fent que aquesta sembli un problema. L’escola juga un paper fonamental en aquest canvi, ja que com s’ha mencionat anteriorment els factors que protegeixen els infants LGTBIQ+ contra els intents

² Vegeu a Annex 2: Entrevista direcció pàg. 9

³ Vegeu a Annex 4: Entrevista tutora pàg. 18

de suïcidi són: 1) percebre l'escola com un entorn segur; 2) el suport de professors i altres adults; i 3) una política antiassetjament a l'escola.

Així com, les accions afirmatives que les escoles poden dur a terme inclouen oferir banys i vestuaris inclusivament de gènere, fins i tot esports inclusivament de gènere (en què tots puguin jugar independentment del seu gènere), esdeveniments extracurriculars i és celebrar el 17 de maig, dia contra la LGTBIQfòbia i el 28 de juny en suport als drets LGTBIQ+, entre altres dates especials. I tal com es menciona a l'entrevista a la família i a la de la tutora:

“No es va fer res, actualment estructuralment s’han començat a implementar els lavabos inclusivament, els lavabos mixtos, però ho hem fet nosaltres des de l’AFA. Tots aquests canvis els ha fet la mare, que està a la comissió de gènere de l’AFA. Des de l’escola estructuralment han canviat molt poc, han seguit aquesta inèrcia de continuar igual.” (Família⁴).

“I tant, el que passa és que els acabaven de renovar aquell any i ens van dir que no. Ara els han posat mixtes a cicle inicial, en aquell moment hauria sigut ideal per nosaltres poder-los posar mixtes.” (Tutora⁵).

Altrament, en la investigació realitzada és posar en relleu la importància de la formació del personal com a clau per assegurar que una organització sigui capaç de donar suport a les infàncies LGTBIQ+. En l'anàlisi de cas, es pot observar com la comunitat educativa no estava preparada per gestionar aquesta transició de gènere, malgrat que es va considerar un èxit. No es tenia coneixement del protocol d'actuació necessari. A més, un dels aspectes destacats en aquest protocol és la formació del professorat, però l'escola no sabia quins recursos utilitzar per proporcionar aquesta formació al claustre, així com el Departament d'Educació tampoc sabia quins eren els millors recursos, tal com es va esmentar a l'entrevista amb la direcció i amb la família:

“Des del departament comenten que tampoc tenen per mà l’atenció a l’alumnat trans i que l’únic recurs que coneixen són la Fundació Chrysallis que ens pot ajudar en l’acompanyament en el procés de trànsit.” (Direcció⁶)

⁴ Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

⁵ Vegeu a Annex 4: Entrevista tutora pàg. 18

⁶ Vegeu a Annex 2: Entrevista direcció pàg. 9

“Des del departament d’educació ens van proposar que fes la formació l’Associació Crysallis. Nosaltres estem a l’Associació Crysallis que és l’associació de famílies amb menors trans, i aquesta associació també feia formacions a claustres, però sabíem que des de trànsit també es feien i nosaltres vam pensar que seria més escaient que la formació la fes algú de CatSalut, ja que hi havia aquest sistema articulat. Era millor que es fes des d’una entitat pública que des d’una privada, perquè Crysallis al final és una associació de pares. Nosaltres volíem que es donés un pes a l’entitat, havia de venir algú que sàpigues sobre el tema, no volíem que anessin pares de nenes trans a formar el claustre. I tot això ens va costar molt, pel tema econòmic no sabien qui ho havia de pagar, vam haver d’insistir molt. Al final ho vam aconseguir va anar-hi la Rosa Almirall, amb una dona trans que els hi va fer tota la formació.” (Família⁷)

L'estancament en la formació del claustre, tant per part de la direcció com del Departament d'Educació, va ser el principal obstacle en aquest cas, i va evidenciar que ni l'escola ni el Departament estaven preparats per gestionar una transició de gènere. Això posa en dubte l'eficàcia del protocol d'actuació, ja que tot i existir, els responsables encarregats d'implementar-lo no estaven adequadament preparats.

En l'estudi de cas, també, es deixen entreveure altres mancances del protocol d'actuació, amb la següent menció de la tutora:

“I ho vam explicar a través d’un conte. Vam anar a les tres classes de primer i les tres classes de segon amb el conte, era un conte... bé... tampoc crec que fos el més adequat, però en aquell moment tampoc teníem gaire informació de tot això, i la mare em va passar tres contes i vaig escollir aquell” (Tutora⁸)

El protocol hauria de contenir suggeriments sobre com informar a la comunitat educativa del canvi de gènere, ja que és un aspecte molt rellevant i no hauria de dependre exclusivament de la família o la tutora. És evident que la manera de fer-ho ha de ser sensible a cada cas i a les preferències de l'alumna, però cal proporcionar recursos a les escoles, als tutors, a les famílies i als mateixos alumnes per determinar la millor manera de comunicar-ho, oferint una gamma de materials entre els quals triar.

⁷ Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

⁸ Vegeu a Annex 4: Entrevista tutora pàg. 18

Així mateix, es posa de manifest com la tutora assumeix gran part de la responsabilitat perquè la transició de gènere fos una experiència positiva per a l'alumna:

“Tot va recaure tot sobre mi, des de direcció no van dir res. Jo anava fent, els anava informant del que anava passant, ells no van agafar la direcció del que estava passant en cap moment.” (Tutora⁹)

“Jo vaig estar tres mesos que ni dormia, tres mesos que l'única cosa que parlava, llegia... era el tema transgènere. A mi em va ampliar la comprensió del món, jo no coneixia aquesta condició humana fins al moment. I en aquell moment ho vaig entendre, és que la humanitat és més diversa que aquest binomi d'home-dona que ens han explicat. Va ser molt maco poder-ho entendre.” (Tutora¹⁰)

Aquesta pressió excessiva no hauria de ser l'esperat; s'hauria de proporcionar un acompanyament al professorat per tal que no se sentís sol amb aquesta càrrega.

Finalment, és necessari mencionar aquest apunt que fa la família:

“Falta aquest empoderament de l'escola per dir mira passa això i no és res greu que passi això i parlar amb les famílies de les observacions que es fan a l'aula. A l'escola els alumnes passen moltes hores i si com a pares podem rebre aquesta informació des d'allà, segurament podríem avançar o tenir coneixements abans sobre els comportaments dels nostres fills. Perquè hi ha professionals que estan molt formats o són molt inquiets, però hi ha que no, que ni s'ho plantegen i al final qui pateix és l'infant.” (Família¹¹)

Cal normalitzar el flux d'informació de l'escola cap a la família, en termes d'autoconeixement i consciència del gènere de l'alumnat, sobretot en aquestes primeres etapes on aflora la identitat de gènere. En el marc d'aquest estudi es pot observar com el principal motor de canvi és la família que s'inquieta i demana informació per contrastar els comportaments de la seva filla a casa i a l'escola. Però cal capacitar a l'escola perquè sigui hàbil de fer aquesta detecció d'aquest patró de conducta que es pot veure en els infants trans. Hi ha altres famílies que no seran capaces de desxifrar el que els hi passa els seus infants, és per aquest motiu que cal que l'escola sigui

⁹ Vegeu a Annex 4: Entrevista tutora pàg. 18

¹⁰ Vegeu a Annex 4: Entrevista tutora pàg. 18

¹¹ Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

capaç d'establir aquesta comunicació oberta i pugui acompanyar en aquest procés tant a les famílies com a l'infant en qüestió, perquè com es mostra en l'anàlisi del cas hi haurà un moment que l'infant demanarà el canvi de gènere i la família i l'escola haurà d'estar preparada per acollir-lo.

Tot i això, se sap que hi ha una manca de recursos escolars per abordar la temàtica i que calen professionals, a part dels mateixos docents que puguin estar el cas d'oferir aquesta atenció a l'alumne i a la família, perquè com s'ha dit anteriorment, aquest fet no ha de caure només en mans de la tutora o tutor d'aula. Actualment, amb la figura LGTBIQ+ de l'EAP, s'hauria de fer aquest treball perquè es pogués oferir l'actuació necessària en cada cas. Com es menciona a l'entrevista amb la família, en aquell moment aquesta figura no existia:

“No, perquè encara no existia aquesta figura. Jo sé que en l'àmbit intern a l'escola hi havia una referent de diversitat, però això no ho sé. Però ja et dic l'escola no va proporcionar suports.” (Família¹²)

L'evidència d'aquesta mancança de l'atenció de l'alumnat trans a l'escola es veu reflectida en l'altre cas d'alumnat trans que ha passat a la mateixa escola:

“De fet, hi ha un cas d'una transició de gènere a l'escola que s'ha aprofitat per fer-se de 6è a primer d'ESO i canviar d'institut, és una pena perquè s'ha passat molts anys a l'escola i ningú l'ha pogut acollir ni recolzar en el procés. A nosaltres ens havien dit altres pares perquè no començàvem de 0 en una altra escola i nosaltres responíem que la nostra filla no començava de 0 sinó que és el seu entorn que comença de 0, ella és la mateixa, ens ho ha explicat i ens ha esperat fins que ho hem vist i actuat. No és un canvi de vida com si fos un terrorista que ha de canviar de casa i cara per passar desapercbut.” (Família¹³)

L'existència d'una transició de gènere que no s'ha produït a la mateixa escola després de la transició que s'ha analitzat posa de manifest la casualitat amb què s'enfronta la infància trans. Actualment, és evident que la realització d'una transició de gènere dins d'una escola depèn del tutor o tutora i de la família. Per tant, és necessari replantejar els suports escolars destinats a la infància trans per garantir que totes les transicions es facin de manera segura dins l'entorn escolar. No obstant això, és important assenyalar que cadascú és lliure de fer la transició de

¹² Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

¹³ Vegeu a Annex 3: Entrevista família pàg. 12

gènere de la manera que consideri més adequada, però és essencial donar a tothom l'oportunitat de fer-ho en un entorn segur.

Per acabar, és necessari mostrar l'evidència del benestar que ha generat a l'alumna aquesta transició de gènere. La família durant l'entrevista va aportar aquests dibuixos (vegeu a Il·lustració 1 i 2) d'abans i després de la transició:

Il·lustració 1: Dibuix de l'alumna abans de fer el trànsit de gènere. Autora: Alumna.

Il·lustració 2: Dibuix de l'alumna després de fer el trànsit de gènere. Autora: Alumna.

Aquests dibuixos d'un infant de sis anys mostren la influència en el seu estat emocional que l'assignació de gènere comporta, per aquest motiu cal estar al cas, escoltar i acompanyar en aquest procés a l'alumnat trans, així com aconseguir una escolarització inclusiva que permeti i acompanyi a l'alumnat a experimentar amb el seu gènere.

Aportació al bagatge de coneixement de la Pedagogia

Durant el transcurs del Grau de Pedagogia, he adquirit un ampli coneixement sobre escolarització inclusiva i atenció a l'alumnat amb necessitats especials, principalment a través de les assignatures de Pedagogia Escolar, Learning Difficulties, Atenció a la Diversitat a l'ESO i Orientació Educativa. No obstant això, en cap d'aquestes assignatures hem abordat específicament les necessitats de l'alumnat LGTBIQ+, i en concret de l'alumnat trans, malgrat que, com s'ha destacat en el marc teòric, es tracta d'un col·lectiu amb necessitats educatives específiques que requereixen atenció. A les assignatures optatives com Joventut d'Avui: Noves Formes de Socialització i Support to Sexual Gender Diversity, sí que s'ha tractat aquesta temàtica, però no s'ha enfocat concretament en la intervenció escolar necessària als centres educatius. Considero que és una temàtica prou rellevant per a dedicar alguns apartats de les assignatures a incloure quina hauria de ser la resposta educativa davant les diverses qüestions LGTBIQ+ que puguin sorgir a l'aula, així com estudiar els protocols i el marc legal corresponent.

Pel que fa a l'àmbit pràctic, la motivació personal per estudiar la resposta educativa davant la transició de gènere va sorgir després de realitzar les pràctiques del Grau de Pedagogia al Departament d'Educació dins de l'Equip d'Atenció Psicopedagògica (EAP) de Girona. Durant els cinc mesos d'atenció a l'alumnat de diverses escoles, vaig adonar-me que, tot i que es mencionaven casos d'alumnat trans, des del Departament no s'abordaven, ja fos per manca de formació en aquest àmbit o per falta de temps.

Amb l'objectiu de centrar el meu treball de final de grau en aquesta temàtica, vaig intentar col·laborar amb l'EAP per donar resposta a les necessitats identificades. Tot i l'interès de la direcció i les gestions amb el Consell Comarcal, la col·laboració no va ser possible. Així, vaig emprendre el treball pel meu compte, investigant l'atenció actual a l'alumnat trans a les escoles, estudiant les lleis i protocols implicats, i proposant possibles millores.

La realització d'aquest treball ha posat en evidència la gran mancança de professionals de la pedagogia i d'atenció a l'alumnat amb necessitats especials dins dels centres escolars. Com també durant les pràctiques, vaig observar que els professionals de les escoles i de l'EAP tenen una càrrega de treball elevada, la qual cosa els impedeix atendre adequadament a l'alumnat LGTBIQ+, i en concret el col·lectiu trans.

Per aconseguir una escolarització inclusiva, és imprescindible invertir en recursos humans capaços de detectar les necessitats de l'alumnat i oferir les atencions personalitzades adequades. Aquesta inversió en professionals especialitzats és clau per garantir una educació equitativa i inclusiva per a tots els estudiants.

Per contribuir a l'objectiu d'assolir una educació inclusiva en tots els àmbits, com a professional de la Pedagogia, he dut a terme aquesta anàlisi per donar resposta a les necessitats analitzades. Amb aquest estudi, pretenc que les escoles, i en particular l'escola que figura en l'estudi de cas, puguin millorar l'atenció a l'alumnat trans. Aquest fet serà possible tenint en compte les conclusions de la recerca i disposant dels materials i coneixements exposats en el marc teòric.

Referències

- Castañeda, C. (2014). Childhood. *Transgender Studies Quarterly*, 1(1-2): 59-61. doi: 10.1215/23289252-2399605.
- Feijóo Sa., & Rodríguez-Fernández, R. (2021). A Meta-Analytical Review of Gender-Based School Bullying in Spain. *International Journal of Environment Research in Public Health*, 18(23), 12687. <https://doi.org/10.3390/ijerph182312687>
- FRA. (2019). LGTBIQI Survey Data Explorer FRA. Retrieved April 14, 2023, from <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/LGTBIQI-survey-data-explorer>
- Generalitat de Catalunya. Departament d'educació. (Desembre 2023). Protocol per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere als centres educatius. Departament d'educació.
- Goldfried Marvin R. & Bell A.C. (2023). Extending the Boundaries of Reserch on Adolescent Development. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 31 (4), 531-535. doi: 10.12007/
- Hammarck P. L., Pletta D. R., Hughes S., , Atwood, J., Cohen, E., & Clarck, R. (2022). Community Support for Sexual and Gener Diversity, Minority Stress, and Mental Health: A Mixed- Methods Study of Adolescents With Minoritized Sexual and Gender Identities. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. <http://doi.org/10.1037/sgd0000591>.
- IGLYO. (2007). Guidelines for an LGTBIQ-Inclusive Education. Retrieved May 11, 2023, from https://issuu.com/iglyo/docs/iglyo_educational-guidelines/1
- ILGA-Europe. (2014). Glossary. Retrieved April 21, 2023, from <https://www.ilga-europe.org/about-us/who-we-are/glossary/>
- Jadva, V., Guasp, A., Bradlow, J. H., Bower-Brown, S., & Foley, S. (2021). Predictors of self-harm and suicide in LGBT youth: The role of gender, socio-economic status, bullying and school experience. *Journal Of Public Health*, 45(1), 102-108. <https://doi.org/10.1093/pubmed/fdab383>
- Kaasbøll J. & Paulsen V. (2021). What is known about the LGTBIQQ perspective in child welfare services: A scoping review, *Child & Family Social Work*, 27(1):358-369
- Kamody R.C., Yonkers K., Puhar E. & Christy L O. (2020). Disordered Eating Among Trans-Masculine Youth: Considerations Through a Developmental Lens. *LGTBIQ Health*, 7(4): 170-173. doi: 10.1089/LGTBIQ.2019.0354.
- Kosciw J.G. & Oren Pizmony-Levy (2016). International perspective on homophobic and transphobic bullying in schools. *Journal of LGTBIQ Youth*, 13 (1-2), 1-5. Doi:10.080/19361653.2015.1101730.
- Kutassy D., Platero L., Sadurní N., (2023). *Colorful Childhoods, Infàncies de colors. Recomanacions per a l'elaboració de protocols per prevenir i combatre la violència contra*

infàncies i adolescències LGTBIQ en contextos vulnerables. Servicio de Publicaciones de la URJC. ISBN: 978-84-09-51713-8

Langarita, J. A., Sadurní, N., & Albertín, P. (2023). Drifting away from biomedical hegemonies. Representations, discourses, and practices of health professionals on sexuality and gender in childhood. In J. A. Langarita, A. C. Santos, M. Montenegro, & M. Urek (Eds.), *Child Friendly Perspectives on Gender and Sexual Diversity* (pp. 82-99). Abingdon, UK and New York: Routledge.

López-Sáez, M. Á., & Méndez, R. L. P. (2022). Spanish youth at the crossroads of gender and sexuality during the COVID-19 pandemic. *European Journal Of Women's Studies*, 29(1_suppl), 90S-104S. <https://doi.org/10.1177/13505068221076319>

Lothwell, L. E., Libby, N., & Adelson, S. L. (2020). Mental Health Care for LGBT Youths. *Focus/Focus (American Psychiatric Publishing. Online)*, 18(3), 268-276. <https://doi.org/10.1176/appi.focus.20200018>

McGuire, J. K., Anderson, C. R., Toomey, R. B., & Russell, S. T. (2010). School climate for transgender youth: A mixed method investigation of student experiences and school responses. *Journal of Youth and Adolescence*, 39 (10), 1175-1188.

Méndez, R. L. P., & López-Sáez, M. Á. (2022). Spanish LGBTQ+ Youth and the Role of Online Networks During the First Wave of Covid-19. *Social Inclusion*, 10(2). <https://doi.org/10.17645/si.v10i2.4950>

Missé, M., & Parra, N. (2022). Adolescencias trans. Acompañar la exploración de género en tiempos de incertidumbre. City Hall of Barcelona. Retrieved from informe_adolescencia_trans_esp_web.pdf (barcelona.cat)

Nagata, J. M., Ganson, K. T., & Austin, S. B. (2020). Emerging trends in eating disorders among sexual and gender minorities. *Current Opinion In Psychiatry*, 33(6), 562-567. <https://doi.org/10.1097/ycp.0000000000000645>

O'Donogue K. & Guerin S. (2017). Homophobic and transphobic bullying: barriers and support to school intervention. *Sex Education*, 17(2):220-234, [doi:10.1080/1468181.2016.1267003](https://doi.org/10.1080/1468181.2016.1267003).

Pacheco-Salazar, B. (2018). Las voces del estudiantado en la investigación socio-educativa: Trascendiendo el adultocentrismo. *Ciencia y Educación*, 2(2), 43-51.

Platero, L. (2014). *Transexualidades: Acompañamientos, factores de salud y recursos educativos*. Barcelona: Bellaterra.

UNESCO. (2016). *Out in the Open: Education sector responses to violence based on sexual orientation and gender identity/expression*. UNESCO.

Van Der Star, A., Pachankis, J., & Bränström, B. (2018). LGBT bullying at school across 28 European countries: the impact of bullying and structural stigma on later life satisfaction. *European Journal Of Public Health*, 28(suppl_4). <https://doi.org/10.1093/eurpub/cky213.054>

Wang, X. X., Gan, Q., Zhou, J., Cosquer, M., Falissard, B., Corruble, E., Joussetme, C., & Gressier, F. (2023). A systematic review of the factors associated with suicide attempts among sexual-minority youth. *The European Journal Of Psychiatry*, 37(2), 72-83. <https://doi.org/10.1016/j.ejpsy.2022.09.003>

Watson, R, J.; Park, M.; Taylor, A. B; Fish, J.; Corliss, H. L.; Eisenberg, M.E.; & Saewyn, E. M. (2020). Associations Between Community- Level LGTNIQQ – Supportive Factors and Substance Use Among Sexual Minority Adolescents. *LBTBIQ Health*, 7(2): 82-89. doi: 10.1089/LGBBIQ.2019.0205.

White C. & Golderg, J. (2006). Expanding our understanding of gendered violence: violence against trans people and their loved ones. *Canadian Women's Studies*, 1-2(25): 124-127.

Wilson, C., & Cariola, L. A. (2019). LGBTQI+ Youth and Mental Health: A Systematic Review of Qualitative Research. *Adolescent Research Review*, 5(2), 187-211. <https://doi.org/10.1007/s40894-019-00118-w>

Annexos

Annex 1: Marc legal

1. Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació (DOGC núm. 5422, de 16.72009)

L'article 2, Principis rectors del sistema educatiu, estableix en l'apartat 1.m. la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre homes i dones.

L'article 7, Convivència manifesta que (Generalitat de Catalunya (GC). Departament d'educació (DE), desembre 2023, p.8):

1. Tots els membres de la comunitat escoltar tenen el dret a una bona convivència i el deure de facilitar-la
2. Les regles de convivència als centres educatius s'han de basar genèricament en els principis democràtics i específicament en els principis i normes que deriven d'aquesta llei.

L'article 30, Dret i deure de convivència, estableix que (GC. DE, desembre 2023, p.8):

1. L'aprenentatge de la convivència és un element fonamental del procés educatiu i així ho ha d'expressar el projecte educatiu de cada centre.
2. Tots els membres de la comunitat escolar tenen dret a conviure en un bon clima escolar i el deure de facilitar-lo amb llur actitud i conducta en tot moment i en tots els àmbits de l'activitat del centre.
3. Els centres han de vetllar perquè els membres de la comunitat escolar coneguin la Convenció sobre els drets dels infants.
4. Correspon a la direcció i al professorat de cada centre, en exercici de l'autoritat que tenen conferida, i sens perjudici de les competències del consell escolar en aquesta matèria, el control i l'aplicació de les normes de convivència. En aquesta funció, hi ha de participar la resta de membres de la comunitat educativa del centre.
La direcció del centre ha de garantir la informació suficient i crear les condicions necessàries perquè aquesta participació es pugui fer efectiva.
5. Els centres han d'establir mesures de promoció de la convivència i, en particular, mecanismes de mediació per a la resolució pacífica dels conflictes i fórmules per mitjà de les quals les famílies es comprometin a cooperar de manera efectiva en l'orientació,

l'estímul i, quan calgui, l'esmena de l'actitud i la conducta dels alumnes en el centre educatiu.

L'article 33, que tracta sobre protecció contra l'assetjament escolar i contra les agressions estableix que (GC. DE, desembre 2023, p.8):

1. El Govern i el Departament han d'adoptar les mesures necessàries per a prevenir les situacions d'assetjament escolar i, si s'escau, afrontar-les de manera immediata, i per assegurar en tot cas als afectats l'assistència adequada i la protecció necessària per a garantir-los el dret a la intimitat.
2. El Departament ha de posar a disposició dels centres els mitjans necessaris per atendre les situacions de risc d'assetjament escolar. En cas que resulti imprescindible, es poden adoptar mesures extraordinàries d'escolarització, i el Departament pot adoptar també, en l'àmbit del personal al seu servei, mesures extraordinàries de mobilitat.

[2. Llei orgànica 10/2022, de 6 de setembre, de garantia integral de la llibertat sexual \(BOE núm. 215, de 7.9.2022\)](#)

Aquesta llei orgànica pretén impulsar la prevenció de les violències sexuals i garantir els drets de totes les víctimes, posant les bases per eliminar els obstacles afegits que algunes troben pels factors de discriminació descrits. Per assegurar la prevenció, una resposta efectiva a les víctimes i la sanció proporcional d'aquestes conductes, es confereix una importància central a la posada en marxa de mesures integrals i interdisciplinàries d'actuació institucional i professional especialitzada i coordinada (GC. DE, desembre 2023, p.9).

En aquest sentit, es desenvolupen mesures de prevenció i sensibilització en diversos àmbits (GC. DE, desembre 2023, p.9):

Article 7. Prevenció i sensibilització en l'àmbit educatiu

1. El sistema educatiu espanyol inclou, dins dels seus principis de qualitat, la integració de continguts basats en la coeducació i en la pedagogia feminista sobre educació sexual. Igualtat de gènere i educació afectivosexual per a l'alumnat, apropiats en funció de l'edat, en tots els nivells educatius i amb les adaptacions i els suports necessaris per a l'alumet amb necessitats educatives específiques, respectant en tot cas les competències en matèria d'educació de les comunitats autònomes i en col·laboració amb l'àmbit sanitari.

2. Els currículums de totes les etapes educatives no universitàries han d'incloure continguts formatius sobre l'ús adequat i crític d'internet i les noves tecnologies, destinats a la sensibilització i prevenció de les violències sexuals, la protecció de la privadesa i els delictes comesos a través de les noves tecnologies de la informació i la comunicació, promovent una educació a la ciutadania digital mitjançant la consecució de competències digitals adaptades a nivell corresponent del tram d'edat.
3. Les administracions educatives han d'impulsar, a les universitats de la competència respectiva, la inclusió dels continguts formatius anteriors en els plans d'estudis conduents a l'obtenció de títols universitaris oficials en què resulti coherent d'acord amb les competències inherents a aquests.
4. Els serveis d'inspecció educativa, o òrgans que les administracions educatives competents determinin, han de vetllar pel compliment i l'aplicació del que preveuen els apartats 1 i 2 d'aquest article en tots els àmbits del sistema educatiu.

[3. Llei 4/023, de 20 de febrer, per a la igualtat real i efectiva de les persones trans i per a la garantir dels drets de les persones LGTBI](#)

L'article 43, Legitimació, estableix que (GC. DE, desembre 2023, p.9):

1. Qualsevol persona de nacionalitat espanyola major de setze anys pot sol·licitar per si mateixa davant del Registre Civil la ratificació de la menció registral relativa al sexe.
2. Les persones menors de setze anys i majors de catorze poden presentar la sol·licitud per si mateixes, assistides en el procediment pels seus representats legals, entre si o amb la persona menor d'edat, s'ha de procedir al nomenament d'un defensor judicial de conformitat amb el que preveuen els articles 235 i 236 del Codi civil.
3. Les persones amb discapacitat poden sol·licitar, amb les mesures de suport que si s'escau necessitin, la ratificació registral de la menció relativa al sexe.
4. Les persones menors de catorze anys i majors de dotze poden sol·licitar l'autorització judicial per modificar la menció registral del sexe en els termes del capítol I bis del títol II de la Llei 15/2015, de 2 de juliol, de jurisdicció voluntària.

L'article 48, Canvi de nom en el Registre Civil de persones menors d'edat, estableix que:

Les persones menors d'edat, hagin iniciat o no el procediment de rectificació de la menció relativa al sexe, tenen dret a obtenir la inscripció registral del canvi de nom per raons d'identitat

sexual i complir els requisits que estableix la Llei 20/2011, de 21 de juliol, de Registre Civil (GC. DE, desembre 2023, p.10).

4. Llei 19/202, del 30 de desembre, d'igualtat de tracte i no-discriminació

L'objectiu d'aquesta llei és establir els principis i regular les mesures i els procediments per a garantir i fer efectius el dret a la igualtat de tracte i a la no-discriminació, el respecte a la dignitat humana i a la protecció davant qualsevol forma, acte o conducta de discriminació que es doni en l'àmbit territorial d'aplicació d'aquesta llei per raó de, entre d'altres, sexe, orientació, identitat sexual i de gènere o expressió de gènere. Alhora, pretén promoure l'erradicació, entre d'altres, del sexisme, de l'homofòbia o la lesbofòbia, la gaifòbia, la transfòbia, al bifòbia, la intersexofòbia o la LGTBI-fòbia, i de qualsevol altra expressió que atempti contra la igualtat i la dignitat de les persones (GC. DE, desembre 2023, p.10).

Article 10. Educació

7. El departament competent en la matèria educativa, d'acord amb el principi de coeducació, ha de vetllar perquè es respecti, en tot el sistema educatiu, en els centres i les entitats de formació, en l'educació d'adults, en la formació de mares i pares, en les activitats esportives escolars i en les activitats d'oci infantil i juvenil, la diversitat pel que fa a la religió o les conviccions, la capacitat o la discapacitat, l'edat, l'origen racial o ètnic, la diversitat sexual i afectiva, l'orientació sexual, la identitat o l'expressió de gènere, els diferents models de família o qualsevol altra condició social o personal a què fa referència aquesta llei. En aquest sentit, el dit departament (GC. DE, desembre 2023, p.10):

- a) Ha d'incorporar el principi de coeducació en els plans d'acció tutorial i els plans i reglaments de convivència dels centres educatius.
- b) Ha de vetllar perquè els continguts dels materials escolars, educatius i formatius, en qualsevol format, i el llenguatge que s'hi emprin tinguin en compte la diversitat i evitin qualsevol mena de discriminació per aquest motiu.
- c) Ha de garantir el desplegament del que estableix aquest article i vetllar perquè les escoles, els instituts i la resta de centres educatius siguin un entorn amable, en què els alumnes i els professors puguin viure d'una manera natural la diversitat, i contribueixin a crear models positius per a la comunitat educativa.

5. Llei 14/2010, del 27 de maig, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (DOGC núm. 5641, de 2.6.2010)

L'article 5, sobre l'interès superior a l'infant o l'adolescent, estableix que (GC. DE, desembre 2023, p.11):

1. L'interès superior a l'infant o adolescent ha de ser el principi inspirador i fonamentador de les actuacions públiques.

3. L'interès superior de l'infant o l'adolescent ha de ser també el principi inspirador de totes les decisions i actuacions que els concerneixen adoptades i dutes a terme pels progenitors, pels titulats de la tutela o de la guarda, per les institucions públiques o privades encarregades de protegir-lo i assistir-lo o per l'autoritat judicial o administrativa.

4. Per a determinar l'interès superior de l'infant o l'adolescent se n'han d'atendre les necessitats i els drets, i s'ha de tenir en compte la seva opinió, els seus anhels i aspiracions, i també la seva individualitat dins el marc familiar i socials.

6. [Llei 11/2014, del 10 d'octubre, per garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia \(DOGC núm. 6730, de 17.10.2014\)](#)

L'article 12, Educació, disposa que (GC. DE, desembre 2023, p.11):

1. Als efectes d'aquesta llei, s'entén per coeducació l'acció educativa que potencia la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de qualsevol mena de discriminacions per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

3. El principi de coeducació s'ha d'incorporar als plans d'acció tutorial i als plans i reglaments de convivència dels centres educatius.

6. S'ha de vetllar per la conscienciació i la prevenció de la violència per raó d'orientació sexual, identitat de gènere i expressió de gènere i oferir mecanismes als centres perquè detectin situacions de discriminació o exclusió de qualsevol persona per les dites raons. En aquest sentit, s'ha de promoure el desplegament efectiu de plans de convivència amb un èmfasi especials en les mesures de prevenció i d'actuació contra l'assetjament que poden ser objecte les persones LGTBI en el medi escolar.

L'article 23, sobre persones transgènere i persones intersexuals, disposa que (GC. DE, desembre 2023, p.11):

1. En l'àmbit de les administracions públiques de Catalunya, especialment en l'àmbit educatiu i universitari, s'han d'establir per reglament les condicions perquè les persones transgènere i les persones intersexuals siguin tractades i anomenades d'acord amb el nom del gènere amb què s'identifiquen, encara que siguin menors d'edat.
2. Les administracions públiques de Catalunya han de vetllar, en qualsevol de llurs procediments, pel respecte a la confidencialitat de les dades relatives a la identitat de gènere de les persones beneficiàries d'aquesta llei.
3. S'ha de garantir, en qualsevol cas, el dret a consulta i a informació específica per a persones transgènere i per a persones intersexuals en àmbits com l'accés al mercat de treball, els tractaments hormonals i les intervencions quirúrgiques o la salut sexual i reproductiva.
4. Les persones transgènere i les persones intersexuals s'han de poder acollir al que estableix aquesta llei sense que calgui cap diagnòstic de disfòria de gènere ni cap tractament mèdic.

[7. Acord GOV/2015, de 20 de gener, pel qual s'aprova el Pla d'igualtat de gènere en el sistema educatiu](#)

Els objectius generals d'aquest Pla són (GC. DE, desembre 2023, p.12):

1. Incorporar la perspectiva de gènere i la igualtat real i efectiva dels homes i les dones en les polítiques educatives.
2. Promoure la coeducació

[8. Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica \(DOGC núm. 8762, de 29.9.2022\)](#)

En aquest Decret es recull el nou currículum que es configura com un instrument del model educatiu per aconseguir una societat més justa i democràtica, cohesionada, inclusiva, que doni cabuda a totes les persones i on sigui possible la igualtat d'oportunitats i la igualtat real i efectiva entre dones i homes. Una societat fonamentada en una ciutadania crítica, activa i constructiva, que doni resposta a les aspiracions personals i col·lectives, sostenible, digitalitzada, més equitativa, més verda, més feminista, més cohesionada, sense desigualtats socioeconòmiques i més democràtica. Per avançar en la millora del model educatiu, destaquen sis vectors clau que marquen on s'han de focalitzar tots els esforços i totes les estratègies. En destaca (GC. DE, desembre 2023, p.12):

d) La incorporació de la coeducació, en tant que principis rectors del sistema educatiu i criteri orientador de l'organització pedagògica dels centres, a tots els nivells i modalitat, és cabdal per afavorir el desenvolupament de les persones al marge dels estereotips i rols en funció del sexe, l'orientació sexual, la identitat o l'expressió de gènere.

9. [Decret 150/2017, de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu \(DOGC núm. 7477, de 19.10.17\)](#)

L'article 6, sobre funcions dels centres educatius, disposa que:

Correspon als centres educatius (GC. DE, desembre 2023, p.12):

j) Sensibilitzar la comunitat educativa sobre l'educació inclusiva de gènere i promoure la coeducació, a fi de potenciar la igualtat real d'oportunitats i l'eliminació de qualsevol mena de discriminació per raó d'orientació sexual, identitat de gènere o expressió de gènere.

k) Vetllar perquè, d'acord amb el principi de la coeducació, la diversitat sexual i afectiva, la identitat de gènere i els diferents models de família siguin respectats en tot l'àmbit educatiu i en el marc del sistema educatiu inclusiu.

10. [Decret 155/2010, de 2 de novembre, de la direcció dels centres educatius públics i del personal directiu professional docent \(DOGC núm. 5753, de 31.12.2020\)](#)

Article 4. Consideració d'autoritat pública

4.1. La direcció, en l'exercici de les seves funcions, té la consideració d'autoritat pública i gaudeix de presumpció de veracitat en els seus informes i d'ajustament a la norma en les seves actuacions, llevat que es provi el contrari. Així mateix, en l'exercici de les seves funcions, la direcció és també autoritat competent per defensar l'interès superior de l'infant (GC. DE, desembre 2023, p.13).

4.2. Les direccions dels centres públics poden requerir la col·laboració necessària a les altres autoritats de les administracions públiques per al compliment de les funcions que els estan encomanades. Així mateix, poden sol·licitar i han de rebre informació dels diferents sectors de la comunitat educativa del seu centre i dels altres òrgans i serveis de l'Administració educativa, amb la finalitat de disposar de la informació suficient del seu

centre i de la zona educativa per a l'exercici eficient i eficaç de les seves funcions (GC. DE, desembre 2023, p.13).

Article 7. Funcions en relació amb la comunitat escolar

La direcció del centre, com a responsable de l'acció educativa que s'hi du a terme, té les funcions següents específicament relacionades amb la comunitat escolar (GC. DE, desembre 2023, p.13):

- a) Vetllar per la formulació i el compliment de la carta de compromís educatiu del centre, i garantir el funcionament de les vies i els procediments de relació i cooperació amb les famílies, per facilitar l'intercanvi d'informació sobre l'evolució escolar i personal dels seus fills.
- b) Afavorir la convivència en el centre, garantir el compliment de les normes que s'hi refereixen i adoptar les mesures disciplinàries que corresponguin segons les normes d'organització i funcionament del centre i les previsions de l'ordenament. En l'exercici d'aquesta funció, el director o directora del centre té la facultat d'intervenció, directa o per persona tècnicament capacitada a la qual designi, per exercir funcions d'arbitratge i de mediació en els conflictes que es generin entre membres de la comunitat educativa.

[11. Resolució ENS/585/2017, de 17 de març, per la qual s'estableix l'elaboració i la implementació del Projecte de convivència als centres educatius dins el marc del Projecte Educatiu de Centre \(DOGC núm. 7336, de 24.3.2017\)](#)

En aquesta resolució, s'estableix l'obligatorietat dels centres educatius del Servei d'Educació de Catalunya, d'implementació del Projecte de convivència en el marc del seu projecte educatiu en un termini de 3 anys a partir de la data de publicació de la resolució (GC. DE, desembre 2023, p.13).

El Projecte de convivència respon a un plantejament integral i global de la convivència. A aquest efecte, estableix la concreció de les mesures de prevenció, detecció i intervenció educatives, i els seus protocols entre els quals podem trobar els protocols per a l'atenció i l'acompanyament de l'alumnat transgènere als centres educatius (GC. DE, desembre 2023, p.13).

Aquesta Resolució ha estat modificada parcialment per la Resolució EDU/1753/2020, de 16 de juliol (GC. DE, desembre 2023, p.13).

Annex 2: Entrevista direcció

Entrevistadora: Bon dia, gràcies per reunir-te amb mi per parlar d'aquesta experiència. Per començar, em podries explicar com vau rebre la informació sobre el cas de l'alumna que volia fer la transició de gènere?

Direcció: Vam rebre la primera informació de la tutora d'aula, qui va detallar que un alumne de primer de primària mostrava signes de malestar. Els dibuixos de l'alumne eren molt poc detallats i no corresponien amb el traç que hauria de fer alumne de primer cicle, també comentava que no feia servir colors i eren sempre en negre. La tutora exposa que l'alumne verbalitza que vol ser una nena i que no està bé sent un nen.

Entrevistadora: Com vau reaccionar davant d'aquesta informació?

Direcció: Al rebre aquesta informació explica ens vam sentir sorpresos i desubicats, ja que no havien viscut cap cas amb anterioritat i s'estava parlant d'un alumne de primer de primària, de 6 anys. Ens vam posar en contacte amb el Departament d'Educació, i el corresponent inspector, per explicar-li el cas i saber quina havia de ser l'actuació de l'escola. Des del departament comenten que tampoc tenen per mà l'atenció a l'alumnat trans i que l'únic recurs que coneixen són la Fundació Chrysallis que ens pot ajudar en l'acompanyament en el procés de trànsit.

Entrevistadora: Quin següents passos vau adoptar després de rebre la informació del Departament d'Educació?

Direcció: Amb la informació rebuda per part del Departament d'Educació, i amb un recurs per oferir a l'infant, quedem amb la família, la qual ja s'havia reunit prèviament amb la tutora i també s'havia estat informant dels procediments, i l'oferim el recurs recomanat pel departament. La família es nega a utilitzar-lo i proposa que faci l'acompanyament una doctora en ginecologia i experta en processos de trànsit, la qual no recordo el nom. Des de direcció suggereim aquest recurs al Departament d'Educació, i aquest l'aprova. L'escola paga a la professional que els acompanyarà en tot el procés de trànsit de gènere. El Departament d'Educació, no ha pagat a l'escola l'import d'aquest recurs que es va fer servir, i ha quedat tot a càrrec de l'escola. Així i tot, és el millor que vam poder fer, van ser uns diners ben invertits.

Entrevistadora: Com va ser l'acompanyament en la transició per part de l'escola?

Direcció: L'acompanyament en la transició va consistir a fer saber a través d'un conte la situació a tot l'alumnat de Cicle inicial. I comentant els altres cicles que es produiria aquesta

transició de gènere a l'escola, però sense entrar massa en detall i donar més informació del compte amb la que pogués generar debat entre l'alumnat. També es va fer una formació en el claustre i monitors de menjador, els quals l'alumna tenia, on va venir una noia trans a explicar el seu procés per sensibilitzar el professorat de la realitat trans. Aquesta formació va ser profitosa per trencar prejudicis, així com estereotips de gènere que es tenien concebuts perquè mai havíem tingut la necessitat de qüestionar-los.

Entrevistadora: I pel que fa a l'alumna?

Direcció: Pel que fa a l'alumna el procediment va ser el següent: un divendres, en el que hi havia un pont de Carnestoltes, l'alumna es va acomiadar de tot el cicle amb el seu gènere no sentit i amb el seu death name. Posteriorment, el dimarts, el primer dia d'escola després de pont, es va fer una benvinguda a l'alumna amb el seu gènere sentit, noia, i el seu nou nom. Va ser un dia emotiu en el qual fins i tot se li van fer alguns regals a l'alumna i se la va rebre amb una gran emoció.

Entrevistadora: Quina opinió teniu sobre l'acompanyament que va oferir a l'alumne durant aquest procés?

Direcció: Estem orgullosos de l'acompanyament que es va fer, tenint en compte la informació i els recursos que teníem en aquells moments. Hi ha altres direccions d'escoles que es posen en contacte quan tenen aquest tipus de situacions per saber si hem hagut de fer alguna acompanyament de trànsit de gènere perquè es veuen amb pocs recursos i amb por de no saber afrontar-ho. Sempre exposo la situació de forma positiva i intento normalitzar aquest tipus d'acompanyaments, així com dono suport i els recursos que nosaltres vam tenir a les altres direccions.

Entrevistadora: Quins altres suports ha ofert l'escola en relació amb aquesta qüestió?

Direcció: No només hi ha hagut l'atenció durant la transició, sinó que l'AFA puntualment també ha pagat alguns tallers de gènere per l'escola per tal que hi hagi un manteniment sobre aquestes qüestions i que l'alumnat estigui conscienciat. Aquest any hem canviat els lavabos de cicle superior i els hem posat mixtos. Tot i que l'alumnat continua fent la distinció com a costum, creiem que en els nous cursos que vinguin canviarà i aconseguirem tenir uns lavabos del tot mixtos.

La reunió conclou exposant la preocupació en el canvi d'etapa de l'alumna, ja que actualment es troba a 5è de primària i l'any que ve haurà d'anar a l'institut. Els preocupa que la situació no es porti tan bé com s'ha portat a l'escola i que l'alumna es trobi amb dificultats que fins ara no ha tingut. Tot i que, refereix que és una persona forta i valenta que se'n sortirà de les diferents situacions que se li plantegin. A més a més, es comenta el gran suport familiar que té i la implicació de la família en les qüestions de gènere.

Per finalitzar, s'esmenta que hi va haver un altre alumne que va fer una transició a l'escola, però que aquest va aprofitar per fer-la a l'estiu durant el transcurs de 6è a 1r ESO i que va dur a terme un canvi d'institut per tal de generar un nou entorn en què no el coneguessin.

Agraeixo la participació i col·laboració de l'escola en l'execució de la recerca i donem per finalitzada l'entrevista.

Annex 3: Entrevista família

Entrevistadora: Bon dia, gràcies per reunir-te amb mi. Per començar, us voldria preguntar quan va ser el moment en què va identificar o rebre informació sobre la transició que volia fer? Com va ser aquesta detecció?

Família: Bé, vam detectar-ho des de casa, sobretot la mare que és molt intuïtiva. Des dels tres anys, ja vam començar a veure una tendència cap al gènere femení en tot. En cada aspecte de la vida, es mostrava una clara inclinació cap al femení, brillantor i colors típicament associats amb les nenes. No hi havia ambigüïtat, ho tenia clar a l'hora d'escollir. Ha seguit el patró de totes les infàncies trans que coneixem.

Entrevistadora: Quin és el patró observat en altres infàncies trans? Com és aquest patró?

Família: És interessant, perquè moltes infàncies trans segueixen un patró similar. Hi ha una tendència marcada cap al gènere amb el qual s'identifiquen des d'una edat molt primerenca d'una forma innata. Per exemple, hi ha una preferència pels vestits o colors associats amb el gènere diferent, això pot ser indicatiu. Sembla ser més fàcil de veure en infants amb el gènere assignat masculí que mostren interessos o comportaments tradicionalment considerats femenins. La identitat de gènere des dels 3 anys ja aflora, el límit sol estar als 5, 6, 8 anys que si no se'ls ha fet cas fan una regressió i l'infant s'amaga. Fa un procés d'introspecció es tanquen i aquesta qüestió no torna a aparèixer, aquí és quan poden aparèixer altres trastorns. Llavors, torna a aflorar a l'adolescència. Les nenes són més visibles perquè és més evident que un nen es posi un vestit de nena i diguis que està passant. En canvi, la nena que juga a futbol o que vesteix més masculina és més passable. Això es deu per com estan marcats els rols de gènere a la societat, ja que el rol masculí és menys flexible que el rol femení.

Tornant a la primera qüestió, sobre com ho vam identificar: no va ser del tot fàcil, pel fet que de vegades el principi ho justificàvem perquè és prematura i pensàvem que era un tema de maduresa, vam generar una hipòtesi que responia al fet que jugués més amb nenes, perquè eren més tranquil·les... A partir d'aquí vam començar a preguntar al nostre entorn (escola, família...) si observaven algun comportament inhabitual, també anàvem en el CDIAP. Ningú aportava cap mena de solució, comentaven que era una època i ja passaria. Al final buscant sí que vam trobar que podria ser això, ens vam anar a informar, primer vam anar a l'hospital Clínic. De fet, la feina la vam fer nosaltres, la nostra filla anava fent. Vam contrastar-ho amb l'escola que tampoc ho veia clar, minimitzen el tema o com no hi ha formació, no tenen el coneixement per dir-te si

està passant això. A partir del Clínic vam anar al Servei de Trànsit en aquell moment a Barcelona, ara hi ha un aquí Girona. I a partir d'aquí vam veure que havíem de fer alguna cosa, perquè estava a punt de fer 5 i 6 anys, i si passava més el temps generaria un malestar amb ella. La detecció va ser de casa. Vam parlar amb la tutora de P3 per contrastar informació, sobre el que feia, així vam poder veure que aquest patró no només el feia a casa, sinó que es repetia.

Entrevistadora: Com vau gestionar la comunicació i la col·laboració amb l'escola durant tot el procés de transició?

Família: Nosaltres quan vam ser atesos per la Rosa Almirall de trànsit, ens va dir que s'havia d'actuar perquè la nostra filla no podia esperar més. Ens va dir que féssim el trànsit ara i que dels 8 als 12 anys gaudíssim perquè seria una etapa fàcil, que a partir dels 12 ja veuríem amb l'adolescència. Ens va aconsellar que anéssim a l'escola amb el protocol, hi ha el protocol per a tots els casos. A l'escola se'ls comunica que aquesta nena havia de fer el trànsit, llavors els diguem que hem de marcar un dia D, el dia que ha de venir en el qual se li dirà amb el seu nom sentit i se la tractarà amb el seu gènere sentit. Abans que arribi aquest dia s'havia de fer la formació del claustre perquè tothom estigués a punt quan arribés aquest dia. Vam comunicar-ho a la tutora i vam fer una reunió amb el director. El director ens va dir: "jo quan m'ho vau dir perquè estava assegut, perquè si no hagués caigut de cul". Com entrada va ser impactant, vam dir-li que hi havia això, vam anar amb el protocol del departament i els passos que s'haurien de seguir. Sobretot vam demanar la formació als professionals, des de direcció no sabien com entomar-ho, amb aquest tema es van encallar. Vam haver d'estar pressionant perquè és dues a terme la formació fins al punt de dir-li: "Com ho hem de fer, hem de trucar ensenyament nosaltres o què hem de fer? Perquè la formació s'ha de fer". Des del departament d'educació ens van proposar que fes la formació l'Associació Crysallis. Nosaltres estem a l'Associació Crysallis que és l'associació de famílies amb menors trans, i aquesta associació també feia formacions a claustres, però sabíem que des de trànsit també es feien i nosaltres vam pensar que seria més escaient que la formació la fes algú de CatSalut, ja que hi havia aquest sistema articulat. Era millor que es fes des d'una entitat pública que des d'una privada, perquè Crysallis al final és una associació de pares. Nosaltres volíem que es donés un pes a l'entitat, havia de venir algú que sàpigues sobre el tema, no volíem que anessin pares de nenes trans a formar el claustre. I tot això ens va costar molt, pel tema econòmic no sabien qui ho havia de pagar, vam haver d'insistir molt. Al final ho vam aconseguir va anar-hi la Rosa Almirall, amb una dona trans que els hi va fer tota la formació. Tots els professionals van estar molt contents de la formació. Van fer tota la formació, i el març just després de carnaval, va arribar el dia: li van

donar la benvinguda amb el seu nom sentit. El primer dia va anar classe per classe a totes les aules de 1r i 2n de primària, ella i la tutora, a explicar el canvi de gènere. El que vam fer també des dels pares, és enviar un WhatsApp a tot el grup de pares de l'escola explicant que faria el trànsit.

Des de la comissió de gènere de l'AFA també es va fer molta feina, inclús avui dia es continuen fent formacions de gènere al professorat, l'any passat, i aquest any s'han fet sobre coeducació.

Al poble també hi ha hagut una obertura de ment, abans totes les persones LGBIQ+ marxaven, però ara a l'haver-hi una persona trans a l'escola s'ha començat a obrir les ments i consciències. A l'escola s'està creant un ambient diferenciat a la resta del poble. Al mínim aquelles inèrcies que hi havia abans amb certes bromes ja no es fan perquè el que les vol fer queda contingut.

Actualment, només s'està fent una feina de vigilància com qualsevol altra diversitat, de cares l'any que ve que fa el pas a l'institut i canvia d'institució sí que hi haurem d'estar més pendents. Quan es va fer la transició de gènere vam anar a Trànsit, la Rosa Almirall, va ser la que va crear tot el sistema de trànsit a Catalunya, va fer el primer servei de Trànsit a Barcelona i a partir d'aquí ha anat articulant tota la xarxa. És la referent de trànsit a tot Espanya. Catalunya ha estat el primer territori d'Espanya que ha tingut instaurat aquest sistema i ara s'està traslladant. Nosaltres vam tenir la sort de ser atesos per ella, ens va fer una "sacsejada que ens va deixar tiesos", també vam tenir la sort que va venir ella a l'escola a fer la formació al claustre.

Entrevistadora: Quins suports o recursos us va proporcionar l'escola per ajudar-vos a comprendre i acceptar la transició?

Família: Vam ser nosaltres qui va aportar els suports i recursos a l'escola. D'ara a cinc anys enrere ha canviat moltíssim la veritat. La repercussió del trànsit de gènere ha estat important, però a tots els àmbits no només a l'escola, també al CAP del poble vam ser nosaltres qui li va passar tota la informació que teníem sobre el trànsit de gènere a la doctora.

A l'escola igual, els materials didàctics per explicar, continuen sent els mateixos que els anys 60, doncs nosaltres els hi vam passar materials inclusivament perquè poguessin enforçar-los de diferent manera. Tot això ho hem fet nosaltres, des dels protocols fins a materials didàctics, informació, formació de professors.

Entrevistadora: La figura LGTBIQ+ de l'EAP us va donar algun suport?

Família: No, perquè encara no existia aquesta figura. Jo sé que en l'àmbit intern a l'escola hi havia una referent de diversitat, però això no ho sé. Però ja et dic l'escola no va proporcionar suports.

Entrevistadora: Què us va semblar més útil o significatiu de les accions preses per l'escola per acompanyar l'alumna durant la transició? Estructuralment l'escola va fer algun canvi?

Família: No es va fer res, actualment estructuralment s'han començat a implementar els lavabos inclusius, els lavabos mixtos, però ho hem fet nosaltres des de l'AFA. Tots aquests canvis els ha fet la mare, que està a la comissió de gènere de l'AFA. Des de l'escola estructuralment han canviat molt poc, han seguit aquesta inèrcia de continuar igual. Els professionals que ens han tocat ens han atès molt bé, la predisposició ha estat bona, molt curiosa i molt alerta, això sí que és veritat que de totes les professores que ha tingut hem rebut una molt bona atenció: a la mínima que algú deia algun comentari, que ens hi hem trobat poquíssim, hi ha hagut professionals darrere per a reconduir la situació, està molt vigilat. En aquest aspecte l'escola ha respost molt bé.

Entrevistadora: Com percebeu la relació amb els altres alumnes i les seves famílies respecte a la transició?

Família: Això molt bé, al principi ens feia por quan veiem tot cap on anava, és el que ens feia més por. Ens vam plantejar si estariem millor en un lloc més gran com Barcelona i fer la transició allà. Però va ser tot el contrari, el retorn va ser molt bo perquè tothom la coneixia i tothom la cuidava. El retorn va ser molt bo, tant amb els nens com els adults i amb avis. Aquest nivell ha estat espectacular, no sé el que deien a casa seva, però de cara a nosaltres ha estat molt bé. Molt de respecte inclús felicitar-nos. Deien que la filla és valenta, però és el que li tocava fer i ja està.

Entrevistadora: Quines preocupacions o suggeriments us agradaria compartir amb l'escola sobre la gestió de la transició?

Família: En aquesta escola hi ha hagut trànsits que no s'han fet. I sabem que és un procés complicat per un professor informar a la família que el fill demana un trànsit de gènere, però sí que cal entre això: aquest punt de formació i acompanyament, que potser ara ja hi és. En el protocol està indicat que si una família no respon a les necessitats de trànsit de gènere del fill/a s'ha de derivar a serveis socials, però això mai arriba. Aquest protocol també hi era quan vam fer nosaltres el trànsit de gènere, però potser trobes a faltar l'acompanyament de la tutora, si la

tutora està formada es podrien tractar temes de gènere, i acompanyar els alumnes en tot aquest procés. És un procés que cadascú té ritmes diferents d'assimilar-lo, inclús dins la mateixa parella hi ha hagut ritmes diferents. Falta aquest empoderament de l'escola per dir mira passa això i no és res greu que passi això i parlar amb les famílies de les observacions que es fan a l'aula. A l'escola els alumnes passen moltes hores i si com a pares podem rebre aquesta informació des d'allà, segurament podríem avançar o tenir coneixements abans sobre els comportaments dels nostres fills. Perquè hi ha professionals que estan molt formats o són molt inquiets, però hi ha que no, que ni s'ho plantegen i al final qui pateix és l'infant. De fet, hi ha un cas d'una transició de gènere a l'escola que s'ha aprofitat per fer-se de 6è a primer d'ESO i canviar d'institut, és una pena perquè s'ha passat molts anys a l'escola i ningú l'ha pogut acollir ni recolzar en el procés. A nosaltres ens havien dit altres pares perquè no començàvem de 0 en una altra escola i nosaltres responíem que la nostra filla no començava de 0 sinó que és el seu entorn que comença de 0, ella és la mateixa, ens ho ha explicat i ens ha esperat fins que ho hem vist i actuat. No és un canvi de vida com si fos un terrorista que ha de canviar de casa i cara per passar desapercebut. Si no estàs molt el cas, et passen els anys i ningú li dona l'oportunitat d'un canvi de gènere. Quan a la nostra filla li vam dir que hi havia possibilitats de fer el canvi, se li va obrir el cel es va disparar, d'estar trista, només de saber que hi havia la possibilitat de fer el canvi, ja no la paraves. Vam anar a la clínica que al final és una excusa per nosaltres, perquè nosaltres com a pares necessitem temps perquè també portem unes motxilles. El primer cop que vam anar al clínic ja vam veure un canvi en el seu estat d'ànim.

Hi ha uns dibuixos que ens va enviar la tutora de quan va fer el trànsit, mira (vegeu a Il·lustració 1 i 2) aquests són els dibuixos que feia abans de fer trànsit i això és els que feia després.

Il·lustració 1: Dibuix de l'alumna abans de fer el trànsit de gènere. Autora: Alumna.

Il·lustració 2: Dibuix de l'alumna després de fer el trànsit de gènere. Autora: Alumna.

Tot el que dibuixava abans de la transició de gènere era negre i fosc, i a la que vam fer el canvi, es va disparar i tot va ser color, va ser molt bèstia.

Entrevistadora: Moltíssimes gràcies per compartir aquesta experiència amb nosaltres.

Annex 4: Entrevista tutora

Entrevistadora: Bon dia, gràcies per reunir-te amb mi per parlar d'aquesta experiència tan important. Per començar, podries explicar quines observacions inicials vas fer que indicaven que l'alumna estava explorant amb el gènere i volia fer la transició?

Tutora: Quan vaig agafar aquest grup a primer, ja sabia que hi havia un cas d'una mainada que no se sentia còmode amb el seu gènere. Abans fins i tot de saber el nom, ja estava al corrent d'aquesta situació gràcies a la tutora, que ens va informar. Ho sabíem perquè ella feia coses com: portar sempre la caputxa de la dessuadora posada per semblar que tenia els cabells llargs, al pati del menjador, també es posava paper de vàter al cap, tenia fascinació per les sirenes... Són una sèrie de tòpics, que després mirant i informant-me vaig veure que és com un patró.

Entrevistadora: I quines eren les estratègies que vas seguir per abordar aquesta transició?

Tutora: Ens va explotar a les mans, va ser molt sobtat. Amb la família havíem parlat que potser seria un bon moment a principi de segon, tornant de l'estiu. I a mitjans de primer, jo suposo que la família va anar a trànsit a Barcelona, per rebre assessorament pel cas de la seva filla, per veure com gestionar-ho i li devien explicar a ella, perquè quan va arribar a classe l'endemà, a la rotllana del matí ens va dir a tota la classe: "Ja no seré més un nen ara seré una nena", va fer esclatar una bomba quan van anar a Barcelona. Llavors, vaig trucar a la mare al migdia per explicar-li que havia passat i tot es va precipitar molt. No va ser previst, va ser ella.

Entrevistadora: Com es va acollir a l'escola?

Tutora: En aquell moment jo li vaig preguntar com preferia ella presentar-se amb el seu nom sentit davant de l'escola: si volia que jo li expliqués els altres cursos, si volia que ho expliqués a tota l'escola, que ho expliqués jo només a primer o només a cicle inicial... Si volia ella venir amb mi, només a primer o només a primer o segon, a tota l'escola... Com volia que ho féssim? I ho va decidir ella, ella va dir anirem juntes i anirem a primer i segon. I ho vam explicar a través d'un conte. Vam anar a les tres classes de primer i les tres classes de segon amb el conte, era un conte... bé... tampoc crec que fos el més adequat, però en aquell moment tampoc teníem gaire informació de tot això, i la mare em va passar tres contes i vaig escollir aquell: era un nen que naixia amb genitals masculins, però se sentia una nena, i era com una papallona que es transformava. Vam anar per les classes explicant el conte amb ella i llavors dèiem això és el que li ha passat a ella: Quan va néixer es van pensar que era un nen, però no és un nen i us vol explicar que és una nena i es dirà (...). Va ser molt maco.

La mare va informar a les famílies: va escriure un WhatsApp al grup de famílies de primer explicant-ho tot i el retorn que li van donar va ser molt positiu. Jo no sé de portes endins que va passar, suposo que alguna família els hi va costar, perquè de fet no és fàcil d'entendre. Hi va haver una nena que li deia: "però tu no pots ser una nena perquè..." i veies clarament que eren coses que havia sentit a casa seva, que no era un argument que se li hagués ocorregut a una nena. Vull dir que suposo que de portes endins algunes famílies van tenir les seves dificultats per acceptar-ho. Però els nens molt bé.

Els de cicle superior el primer dia que l'alumna es va presentar amb el seu gènere sentit, no sé com ho sabien, ja que els patis estan separant, aquella hora del pati teníem molts nens de cicle superior que venien a mirar, no sé què buscaven, però jo aquell dia recordo posar-me una mica nerviosa de dir: se'ns estan colant tots aquests nens perquè venen a veure l'alumna com una cosa de fira, però va ser un dia i ja està.

Jo vaig estar tres mesos que ni dormia, tres mesos que l'única cosa que parlava, llegia... era el tema transgènere. A mi em va ampliar la comprensió del món, jo no coneixia aquesta condició humana fins al moment. I en aquell moment ho vaig entendre, és que la humanitat és més diversa que aquest binomi d'home-dona que ens han explicat. Va ser molt maco poder-ho entendre.

Entrevistadora: Com van respondre els altres alumnes a aquesta transició?

Tutora: Tenia un company de classe, que havia sigut molt amic de l'alumna abans que fes el trànsit i per ell va ser dur, perquè es va quedar sense el seu amic. Així i tot, abans del trànsit l'alumna ja es va anar separant d'aquell amic. En realitat només va canviar la forma de presentar-se i es va canviar el nom, però la forma de vestir era molt semblant perquè a casa tampoc la deixaven que vingués vestida de princesa, perquè si hagués estat per ella, hauria vingut cada dia així a l'escola.

Els nens més petits van ser molt flexibles i ràpidament es van acostumar, però de vegades li dèiem amb el death name pel costum, però no passava res també estava bé normalitzar aquest temps que vam estar adaptant-nos tots. Això no obstant, els de segon van començar a fer preguntes més profundes: deixarà de tenir penis? A quin lavabo anirà? Que vam intentar respondre amb naturalitat i respecte.

Entrevistadora: Arran d'aquest cas us va plantejar canvis estructurals a l'escola? Com posar els lavabos mixtos?

Tutora: I tant, el que passa és que els acabaven de renovar aquell any i ens van dir que no. Ara els han posat mixtes a cicle inicial, en aquell moment hauria sigut ideal per nosaltres poder-los posar mixtes.

Entrevistadora: Com vau treballar amb els altres professionals de l'escola durant aquesta etapa?

Tutora: Va venir un dia la Rosa Almirall que és la directora de Trànsit de Barcelona i ella ens va fer un curs de formació al claustre d'un dia, els pares van insistir bastant que vingués ella i volien que es fes el curs que donava ella, perquè la veien una tia molt capaç. I realment ens va agradar molt. Venia acompanyada d'una dona que acabava de fer el trànsit, d'adulta, i ens va explicar una mica que és el gènere, la diferència entre gènere, sexe i tendència sexoafectiva... Ens va fer cinc cèntims, va ser molt bonic, però també ens va fer molta reflexió.

Així i tot, en el claustre hi havia qui continuava pensant que això es cura amb un psicòleg, tot i el curs de formació encara hi ha qui ho pensa, però en general va ser molt maco. Jo crec que l'alumna va tenir molta sort, perquè tota la comunitat la va acollir molt bé, i les coses que han passat han estat tan puntuals, del que fan els nens de posar-se amb la diferència de l'altre, no va més enllà d'aquí.

Entrevistadora: Quins recursos o suports se li van donar en aquell moment a l'alumna?

Tutora: No es va fer gaire cosa... sí que teníem aquell conte per explicar el que li passava a tot cicle inicial i vam haver de canviar tota la cartellera de l'aula, els arxivadors, els noms dels llibres i tot això. I de tant en tant encara sortia algun llibre: doncs el de tercer trimestre de matemàtiques que estaven allà guardats a l'armari, dèiem va que comencem el llibre i allà hi havia el death name i havíem de canviar el nom, però ho normalitzàvem. Jo vaig intentar que tot estigués preparat pel primer dia, però hi havia coses que se'm van passar per alt, tampoc va ser greu, es va normalitzar i ja està.

Entrevistadora: I en l'àmbit curricular es va fer algun canvi? Quan s'explica l'aparell reproductor humà vau fer alguna adaptació inclusiva?

Tutora: No, es va continuar explicant com sempre, no vam fer cap adaptació en l'àmbit curricular. S'hauria de mirar segur, hi ha un biaix de gènere amb tot el que fem a l'escola impressionant. Per exemple, hi havia unes làmines del cos humà del sistema circulatori, respiratori... i totes eren amb la forma antropomòrfica d'un nen, o sigui hi ha un biaix que no

ens adonem, quan veiem una làmina dels músculs que tenim els éssers humans són d'homes sempre, no és l'anatomia d'una dona perquè es veurien les glàndules mamàries, seria diferent, sempre és al de l'home, sí que hi ha un biaix important que s'hauria de mirar. Però en aquell moment no ho vam revisar, ho vam anar fent amb els anys següents i encara ens queda molta feina. També és feina de les editorials, però a l'aula et poses a mirar els contes i alguns contes que tenim... mare meva...

Ara des de la comissió de diversitat de l'AFA estem fent un curs, es diu Diversificacions: ve un home disfressat de fada a les aules a explicar un conte i després hi ha un mini debat, depenent de l'edat més complexa o menys. Estan fent molts canvis a l'escola aquesta comissió.

Entrevistadora: Com vas abordar les preocupacions dels pares durant aquest procés?

Tutora: Tot va recaure tot sobre mi, des de direcció no van dir res. Jo anava fent, els anava informant del que anava passant, ells no van agafar la direcció del que estava passant en cap moment. Potser no feia falta o no els hi calia perquè ja anava sortint bé el que estava succeint: la família estava a gust, l'alumna també, a la classe les coses anaven bé...

No va haver-hi cap moment amb la família on els hagués d'explicar la situació perquè la família ho tenia claríssim. Va ser un treball molt conjunt, va ser un trànsit molt senzill, fàcil i fluid. Dins que era una cosa que ni a la família ni a l'escola estàvem acostumant i natural no ens era, però va sortir molt natural tot plegat.

Entrevistadora: Quines estratègies vau utilitzar per fer l'acompanyament en el trànsit de gènere?

Tutora: Va ser el conte i més que res parlar molt amb ella i demanar-li molt a ella com ho volia fer, tenir molta comunicació amb la família també, de tot el que estava passant a l'escola. Trucava molts cops a la mare per saber com procedíem. Quan l'alumna ens va dir ara ja no sèrie més un nen seré més una nena, el full de ruta el vam traçar conjuntament amb la mare, perquè ho veiem igual, que no ens podíem esperar a segon, que necessitava fer-ho ja. Vam pactar un dia amb l'alumna que va ser el pont després de Carnestoltes per explicar el canvi.

El que em clarifica que el que vam fer és el correcte, són els dibuixos de l'alumna dels abans i després de la transició. És amb el que dius, ja està, ho hem fet bé.

Entrevistadora: Vau tenir suport de la figura referent LGTBI de l'EAP?

Tutora: No, en aquell moment no. Ni de la mateixa psicopedagoga de l'EAP. Però és que crec que no va fer falta, jo crec que si hagués fet falta, perquè jo hauria dit que això no era possible o que la família s'hagués negat crec que s'hagués hagut de recórrer a altres recursos, però com tot va ser fàcil a la classe, amb la família, amb la direcció no vam haver de trucar a altres portes. Si algú s'hagués posat de cul segurament ho hauríem hagut de fer.

Entrevistadora: Moltes gràcies per compartir aquesta experiència. És inspirador veure com una comunitat escolar pot acollir i donar suport a una alumna durant una transició tan important.

Tutora: Gràcies a tu per interessar-te en aquest tema. És vital que parlem obertament d'aquestes qüestions i que fem tot el possible per garantir el benestar dels nostres alumnes.

